

Новини

Інститут спеціальної та інклюзивної освіти відкрито в Полтаві

С. 3

Нова школа

Зроби, як відчуваєш

С. 10-12

Профтехосвіта

Інноваційний і пропедевтичний підходи – запорука успіху

С. 22-23

День пам'яті Героїв Небесної сотні

Звернення Президента України Володимира Зеленського до українців 20 лютого 2024 року

Президент **Володимир Зеленський** звернувся до українців з нагоди Дня пам'яті Героїв Небесної сотні та вшанував загиблих десять років тому на майдані Незалежності.

«Наймолодшому з них, Назарію Войтовичу, було 17. Найстаршому, Івану Наконечному, – 82. А всі вони разом – символ того, як різні люди з різних регіонів України самовіддано й мужньо захищають єдині цінності. Всі вони разом віддали життя за незалежність. Усі вони разом – Герої Небесної сотні.

Сьогодні Україна вшановує пам'ять про їхній подвиг. Пам'ять про те, як українці вміють виборювати власну свободу. На площах, барикадах, а сьогодні – на фронті. Пам'ять про те, що у найважливіші моменти історії ми ніколи не здаємося. Стоїмо одне за одного, заради одне одного. Пам'ять про те, що єдність українців не має протинника, здатного її перемогти. Що самовідданість українців не має меж і творить історію. Пам'ять про те, що десять років тому українці вирішили раз і назавжди: ми хочемо й будемо жити лише у європейській державі. Пам'ять, яку ми бережемо і яку збережемо. Пам'ять, яку вшановуємо нині не на словах. Відвага, яку ми примножуємо нині на полі битви, у боротьбі, яка триває, у війні, яка йде нині, у єдності, яку ми не втратили і яка вказує нам шлях зараз. Шлях спільних цінностей – Рівність, Гідність, Повага. Шлях нашої

держави до європейської родини. І, звісно, найголовніша – незалежність України.

Усе це десять років тому для народу було стимулом боротися. Все це є стимулом для нас і тепер. Захищати свою землю. Захищати свою свободу. Захищати своє завтра. Захищати свою Україну.

Слава всім, хто зараз стоїть за неї в боях! Світла пам'ять усім, хто віддав за неї своє життя! Вічна шана Героям Небесної сотні!» – сказав Президент.

«Десять років Небесній сотні. Вже десять...

Десять років тому українців спробували вбити у власній країні, у власній столиці лише за мирний вибір бути собою

та бути вільними. Десять років, як спроби знищити нас і нашу незалежність тривають. Проти беззбройної Небесної сотні були кулі. Тепер – це ракети, дрони та армії.

Але десять років тому ми встояли й далі стоїмо. Сотня й сотні – небесні й живі захисники нашого права бути! Дякуємо вам за все! І вистоїмо разом», – написав Володимир Зеленський у своїх соцмережах.

За [president.gov.ua](https://www.president.gov.ua) і сторінкою Президента України у мережі Facebook

На фото: Майдан Незалежності 24 лютого 2014 р. З архівів «ОІС».

Україна взяла участь у Bett UK 2024

Наприкінці січня українська делегація взяла участь у Bett UK 2024 у Лондоні. Це наймасштабніший міжнародний майданчик для презентації освітніх продуктів і технологій. До складу делегації увійшли представники EdTech-стартапів, що пройшли відбір у листопаді 2023 року (вісім з 29 команд-учасників).

Україну презентували такі стартапи: Amperia – український виробник обладнання для освіти, програмного забезпечення та інтерактивних підручників; BUKI – міжнародний EdTech-маркетплейс із пошуку репетиторів; GIOS – інтерактивна платформа ШІ з вивчення математики; Nanit Robot – EdTech-рішення для розвитку креативності й інженерних навичок; Headway – українська EdTech-компанія, яка створює продукти з мікронавчання та входить до рейтингу найвпливовіших у світі з трансформації цифрового навчання та навичок спеціалістів – GSV-150; CASES – соціальна мережа та EdTech-платформа для креативних індустрій; Elai.io – платформа для перетворення тексту у відео; Sensorama – українська компанія, яка в 2023 році увійшла до п'ятірки найкращих у сфері AR/VR у світі та спеціалізується на навчанні за допомогою VR-тренажерів.

«Для нас великою цінністю стала можливість налагодити зв'язки зі стартап-компаніями, фондами, інвесторами та потенційними партнерами. Ми мали можливість поспілкуватися з представниками Figma, Adobe, Affinity – це дуже цінні для нас контакти. У межах цієї поїздки нам вдалося ініціювати перемовини з чотирма потенційними партнерами на заходах, пов'язаних з участю української делегації», – прокоментували з команди CASES.

Загалом українські підприємці зібрали понад 250 корисних контактів, зокрема представників уряду Великої Британії, Саудівської Аравії, Нідерландів, адміністрацій закордонних закладів освіти, міжнародних компаній тощо.

За три дні українська делегація провела понад десяток зустрічей із виробниками та BigTech-компаніями (Lenovo, Dell, Acer, Google, Microsoft, Epson, BenQ та інші) щодо постачання технічного обладнання в школи та коледжі, підтримки адаптації цифрових інструментів і рішень для вчителів та закладів освіти.

«Відвідати Bett – це можливість зрозуміти, якою буде освіта за 10–15 років. Ми зустрілися з лідерами EdTech-ринку й обговорили практичні шляхи підтримки української

освіти і невдовзі перейдемо до їхньої імплементації», – прокоментував **Дмитро Завгородній**, заступник Міністра освіти і науки України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації.

Учасники з Фонду Президента України зустрілися з міжнародними організаціями і партнерами та вже домовилися про участь України в Bett UK 2025.

Українську делегацію склали представники Міністерства освіти і науки України разом з Міністерством цифрової трансформації України, національною платформою «Дія.Освіта», Українським фондом стартапів, Фондом Президента України з підтримки освіти, науки та спорту і акселератором YEP.

**Юрій ШЕРЕМЕТА, «ОіС»
за топ.gov.ua**

На підсилення боротьби за незалежність України і мир

29 лютого відбулося засідання Громадської організації «Українська Рада Миру», багаторічним членом якої є доктор філософських наук, професор, академік НАН України і НАПН України, президент НАПН України **Василь Кремень**. На його запрошення зібрання відбулося у залі засідань Президії НАПН України.

Першим питанням, що обговорено в рамках форуму, було об'єднання зусиль українського суспільства, а саме Української Ради Миру і кафедр ЮНЕСКО, що успішно функціонують у наукових установах і закладах вищої освіти України, у боротьбі за незалежність і цілісність нашої держави в умовах війни, розв'язаної агресором – Російською Федерацією.

Із заявою виступив нинішній голова Української Ради Миру – ректор Національного технічного університету України «Київський

політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», академік НАН України і НАПН України, **Михайло Згуровський** (який очолює УРМ у 2023 році).

Від кафедр ЮНЕСКО слово

мав президент НЦ «Мала академія Наук» України, академік НАН України і НАПН України **Станіслав Довгий**. У 2017 році діяльність НЦ «МАН» одержала світове визнання і має статус Центру наукової освіти II категорії під егідою ЮНЕСКО.

З метою посилення діяльності наукової і культурної

громадськості України було підписано Меморандум про співпрацю між громадською організацією «Українська рада миру» і кафедрами ЮНЕСКО в Україні. Загальна мета співпраці у межах

Меморандуму, як зафіксовано у документі, – боротьба з глобальними викликами та практична реалізація ідеї справедливого, безпечного, надійного і сталого миру, що має зокрема гарантувати суверенітет, територіальну цілісність і незалежність української держави в умовах сучасних субстанційних

ризиків і екзистенціальних конфліктів.

Від Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття», що здійснює плідну діяльність на базі Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України з 2016 р., Меморандум підписала керівник кафедри, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України **Галина Сотська**.

Зустріч поважних членів ради у Президії Національної академії педагогічних наук України стала нагодою для короткої презентації діяльності НАПН України у Науково-інформаційному центрі Академії.

**Лідія ТКАЧЕНКО,
завідувач сектору
науково-аналітичної
обробки і поширення
інформації НАПН України**

Інститут спеціальної та інклюзивної освіти відкрито у Полтаві

15 березня в Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка відбулося урочисте відкриття Навчально-наукового інституту спеціальної та інклюзивної освіти ПНПУ імені В.Г. Короленка.

Віце-президент НАПН України **Олег Топузов** як голова наглядової ради Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка виступив на урочистому відкритті навчально-наукового Інституту спеціальної та інклюзивної освіти.

На захід завітали почесні гості: представники органів державної влади та місцевого самоврядування, члени Наглядової ради вишу, наукової спільноти, зокрема: народний депутат України **Константин Касай**; заступник голови Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації, почесний професор ПНПУ імені В.Г. Короленка **Сергій Захарін**; регіональний представник Уповноваженого Верховної Ради з прав людини **Владислав Носенко**; депутат Полтавської обласної ради **Олексій Матюшенко**; перший заступник Полтавського міського голови **Валерій Пархоменко**.

«Важливим кроком на шляху до розвитку нашої країни має бути доступність і безбар'єрність освіти для всіх її громадян. І створюваний навчально-науковий Інститут сприятиме виконанню цього завдання», – наголосила ректор університету **Марина Гриньова**.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка має 25-річний досвід підготовки вчителів-логопедів, дефектологів, корекційних педагогів, фахівців інклюзивно-ресурсних центрів. Реагуючи на потреби суспільства, професорсько-викладацький склад університету посилив свою дослідницьку роботу в напрямі фізичної реабілітації, готуватиме

висококваліфікованих фахівців для роботи в спеціальній освіті з орієнтацією на інклюзивну та інтегровану форму навчання за різними спеціальностями, але першочергово йдеться про підготовку вчителів-реабілітологів (зокрема про такі напрями, як відновлення мовлення, мовленнєвої діяльності, реабілітацію фізичну, психологічну, соціальну не лише дітей із порушеннями психофізичного розвитку, але й військових). «А нині ми відкриваємо нові спеціальності, відкриваємо шлях до нових можливостей, можливостей фахової допомоги у галузі інклюзивної освіти. Нині в Україні – 710 інклюзивно-ресурсних центрів. Як ви думаєте, чи є потреба у фахівцях? На жаль, експерти зазначають, що із 2019 року дітей з особливими потребами в дошкільній освіті збільшилися в 2,5 рази, у загальній середній освіті – у два рази. Потрібні ті фахівці, які нададуть кваліфіковану допомогу нашим дітям», – підсумував віце-президент НАПН України Олег Топузов.

Катерина ЛАДОНЯ,
завідувач науково-організаційного
відділу Інституту педагогіки
НАПН України

Дорожня карта для мов

1 березня у столиці України відбувся круглий стіл, присвячений презентації та обговоренню «Дорожньої карти зі створення умов для підвищення якості навчання державною мовою та мовами корінних народів і національних меншин (спільнот) у закладах загальної середньої освіти України на 2023 – 2027 роки».

На захід було запрошено директорів та учителів закладів загальної середньої освіти з класами (групами) з навчання мовами національних меншин, методистів, авторів програм та підручників, представників дипломатичного корпусу та громадських активістів.

З вітальним словом виступили перший заступник Міністра освіти і науки України **Євген Кудрявець**, заступник Голови Офісу Ради Європи в Україні **Ерленд Фалк**, координатор з питань політики, верховенства права Європейської комісії **Мартін Мюлек**.

Генеральний директор Директорату шкільної освіти МОН України **Ігор Хворостяний** представив «Дорожню карту», розкрив її структуру, детально спинаючись на кожному аспекті упровадження. Зокрема, сформулював її основні чотири напрями: «Формування та вдосконалення законодавчої та нормативної бази», «Створення

умов для підвищення якості навчання державною мовою та мовами національних меншин / спільнот (або їх вивчення)», «Підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної освіти і закладів ЗЗСО з класами (групами) з навчання мовами корінних народів і національних меншин», «Організація та проведення консультацій з представниками громад корінних народів і національних меншин щодо питання в галузі освіти, співпраця з міжнародними організаціями».

У межах Круглого столу відбулася панельна дискусія «Внески, коментарі і запитання аудиторії щодо «Дорожньої карти» та її імплементації».

До створення «Дорожньої карти» долучилися і науковці Інституту педагогіки НАПН України з відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури: доктор педагогічних наук, професор **Наталія Богданець-Білоskalенко** та кандидат філологічних наук, провідний співробітник **Олена Фідкевич**. Вони також взяли участь у її

представленні під час Круглого столу та відповідали на питання учасників заходу, які стосувалися як «Дорожньої карти», так й інших проблемних питань освіти національних меншин України.

У другій половині заходу Н. Богданець-Білоskalенко та О. Фідкевич представили розроблену у відділі мов національних меншин і зарубіжної літератури «Концепцію багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчання мов корінних народів та національних меншин з урахуванням завдань європейської інтеграції України» і провели тренінг «Формування багатомовної компетентності учнів /учениць закладів загальної середньої освіти з класами (групами) з навчання мовами національних меншин».

Наталія БОГДАНЕЦЬ-БІЛОСКАЛЕНКО,
завідувач відділу навчання
мов національних меншин
та зарубіжної літератури
Інституту педагогіки
НАПН України,
доктор педагогічних наук,
професор

Поле бою демократії з тиранією

12 березня у Львівському національному університеті імені Івана Франка відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Україна та цивілізаційні виклики: долаючи лихоліття війни (1914-2024 рр.)», яку організовано спільно з Львівською обласною військовою адміністрацією, Національною академією сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Інститутом історії України НАН України та Інститутом українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України. Модератором наукового заходу став завідувач кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського ЛНУ ім. Івана Франка, професор *Олексій Сухий*.

Присутні розпочали конференцію з хвилини мовчання, віддавши шану усім полеглим Захисникам та Захисницям України. Окрім того, учасники конференції делегували студентів Університету для покладання квітів до Пам'ятної стели загиблим, що на Марсовому полі у Львові.

Звертаючись до присутніх, Олексій Сухий наголосив на актуальності питань, представлених на конференції, зокрема на важливості обговорення цивілізаційних викликів, які стоять перед Україною, на подоланні лихоліття війни та поступі українців у військовій сфері.

Учасників конференції привітав ректор Львівського національного університету імені Івана Франка, член-кореспондент НАН України, професор **Володимир Мельник**. Він наголосив на тому, що на конференції насамперед представлено аналіз десятилітнього

військового процесу боротьби за волю, який триває в Україні донині. «Цьогоріч минає десять років від початку військової агресії росії в Україні, що відбувається у час панування демократичних засад, декларації верховенства права і прав людини у європейському світі. Події, які ми зараз аналізуємо, доводять не просто бажання українців обстояти свою державу, жити у демократичній, європейській країні, але й демонструють протигагу прагненням росії, яка споконвічно захоплює чужі території та намагається присвоїти собі чужі

здобутки – передусім культурного плану, й за рахунок цього зміцнювати свої імперські позиції. Боротьба за існування нації стала найбільшим викликом для українців, але також ознаменувала зміни архітекτονіки усього світу», – висловив переконання Володимир Мельник, закликавши учасників до дискусії щодо цього питання.

Десять років тому стала ще одна подія, яка не мала аналогів у світовій історії, – Революція Гідності, котра, за словами Володимира Мельника, «хоч і відбулася у сфері буття українців, але беззаперечно вплинула на світоглядні засади і цивілізаційні принципи ширшого кола суспільств».

Володимир Мельник також окреслив інші виклики, перед якими нині постала Українська Держава. Це, на його переконання, особливості процесів

становлення громадянського суспільства, що декларують цілісність нації і формування боєздатної інституції – Збройних Сил України – не лише на фізичних, але й на інтелектуально-технологічних перевагах. «Наша держава зараз перебуває у складному, відповідальному й водночас унікальному історичному часі, тому завдання кожного з нас – зробити так, щоб цей час став основою для становлення незалежної Української європейської держави», – закликав доповідач.

Надалі до присутніх звернувся голова Львівської обласної військової адміністрації **Максим Козицький**. Насамперед голова висловив вдячність захисникам і захисницям України, які творять історію і наближають перемогу України над російським агресором, і зауважив, що зараз Україна сформувала беззаперечно сильну і професійну, історично виправдану армію, чий воїни готові безстрашно стати на захист держави у будь-яку мить. «Варто зазначити, що Україна й українці брали активну участь у світових війнах, завжди були на арені бойових дій, але попри всі історичні перипетії, тепер сильна армія у нас з'явилася і стала основою українського суспільства. Україна є полем бою демократії з тиранією, тому наше завдання – зробити все можливе, аби разом писати історію про нашу перемогу. Вистоявши, ми здійснимо величезний внесок в розвиток цілого демократичного світу», – переконаний Максим Козицький.

Слова вітання присутнім від імені начальника

Загальні збори НАПН України

«Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2023 році та завдання на 2024 рік» призначено на 5 квітня 2024 р.

Методологічний семінар

«Профільна середня освіта: виклики і шляхи реалізації» відбудеться 4 квітня 2024 р.

Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, генерал-лейтенанта, професора **Петра Ткачука** та усієї академічної спільноти адресував перший заступник начальника Академії, полковник, професор **Володимир Грабчак**. Він відзначив, що наукове зібрання у ЛНУ порушує надзвичайно актуальні і важливі питання, присвячені аналізу світових воєн та десятиріччю з початку російсько-української війни, що є доречним і обґрунтованим в умовах сьогодення. Наголосивши на ключовій ролі Першої світової війни, яка згенерувала суттєві світові зміни і заклала початок рушійних державотворчих процесів у багатьох країнах, доповідач зазначив: «Перша світова війна спричинила трансформацію світового устрою, призвела до розпаду імперій і виникнення нових держав. Для України цей період характеризувався початком визвольних змагань за свою незалежність. Згодом з'явилися українські збройні формування, в історію увійшли їхні перемоги і поразки, як забезпечивши історичну пам'ять про державотворення, так і зарбувавши у свідомості нації уроки нехтування законами єдності у збройній боротьбі з підступним ворогом».

Володимир Грабчак проаналізував ключові події XX століття до розпаду Радянського Союзу. На його думку збройні конфлікти XXI століття «є логічним уособленням маніакальної ностальгії росії за вагомим місцем на світовій арені». «Тут є доречним порушувати питання російсько-української війни, аналізувати її хід в історичному

контексті та не забувати про неабиякий вплив військово-економічної допомоги союзників росії на її військовий потенціал», – зазначив доповідач і наголосив на важливості проводити відповідні наукові і прикладні зустрічі, аналізуючи мілітарний розвиток різних країн світу.

Також у виступі Володимира

Грабчака йшлося про діяльність Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного в роки російсько-української війни (2014–2024 рр). Професор відзначив, що на Академію було покладено надзвичайно важливі завдання у загальній системі охорони країни. «Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного забезпечує безперервний освітній процес навчання військових, зокрема структурні підрозділи Академії активно залучено до підготовки і перепідготовки кваліфікованого особового складу, бойових з'єднань і частин, військ Сил Оборони. Наразі наші бойові підрозділи виконують завдання на усій лінії зіткнення», – зазначив Володимир Грабчак і подякував представникам місцевої

влади за сприяння у підготовці професійних військових та відновленні й модернізації будівель Академії.

Слово також мав директор Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України, професор **Ігор Соляр**, який приділив увагу протидії російській пропаганді на українському інфор-

маційному фронті упродовж російсько-української війни 2014–2024 років. «Знаково, що провідні наукові інституції Львова – Львівський університет, Національна академія сухопутних військ, а також Інститут українознавства – ще до початку російської війни консолідували зусилля й активно працювали на зміцнення українського інформаційного фронту. Ми переконані, що лише поєднання зусиль всього українського суспільства дасть можливість перемогти у цій війні», – наголосив Ігор Соляр.

Учасників конференції привітав і заступник настоятеля Гарнізонного Храму Святих апостолів Петра і Павла, отець **Андрій Сіданич**. «У перші дні вторгнення наш народ пережив чимало важких моментів, що спричинили вияви

потужних емоцій – болю, страху і розпачу. Однак, рушійною силою народу і нашого війська стала єдність. Важливо, що ця особливість національного характеру дає можливість нам ставати сильнішими. В єдності і в духовній підтримці – сила народу. Тож працюймо над тим, щоб молоде покоління людей зростало в душі любові, відваги і єдності», – закликав усіх присутніх отець Андрій.

Надалі роботу конференції продовжено у двох секціях – історичній та військово-історичній, де науковці презентували свої доповіді, присвячені актуальній проблематиці російсько-української війни. Зокрема у виступах військово-історичної секції йшлося про капеланів-волонтерів, історичні паралелі України та Польщі в умовах російської агресії, допомогу Збройним Силам України, виклики для медичного забезпечення ЗСУ та людські втрати під час російсько-української війни (2014–2024 рр.).

У межах історичної секції було обговорено питання волонтерського руху у Львівському національному університеті в часи російсько-української війни 2014–2024 рр., а також української освіти у цей складний період, військово-політичну співпрацю України і Польщі в умовах новітньої російської агресії, соціологічний погляд на соціально-системні виклики російсько-української війни тощо.

Ірина ОНИСЬКО,
Пресцентр
ЛНУ імені Івана Франка
Фото Олег ВІВЧАРИК

Вектори розвитку профтехосвіти

7 березня в Інституті професійної освіти НАПН України відбулося онлайн пленарне засідання XVIII Всеукраїнської науково-практичної (звітної) конференції «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання». Із вітальним словом до учасників конференції звернувся Президент НАПН України, доктор філософських наук, професор, академік Національної академії наук України, дійсний член (академік) Національної академії педагогічних наук України **Василь Кремень**. Позитивно оцінюючи серйозну діяльність науковців Інституту професійної освіти щодо науково-методичного забезпечення розвитку професійної і фахової передвищої освіти, учений відзначив результативність експериментальної роботи наукової установи та продуктивність взаємодії Інституту з громадськими організаціями, що сприяє зростанню якості професійної підготовки майбутніх фахівців. Генеральний директор директорату професійної освіти МОН України, кандидат наук з державного управління **Ірина Шумік** розкрила перспективи розвитку професійної освіти у повоєнний час. Схвально оцінюючи прогностичні, соціально значущі результати наукових досліджень учених Інституту, академік-секретар відділення педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України **Нелля Ничкало** наголосила на важливості розвитку критичного ставлення до оцінки сучасних потреб країни, що дає змогу більш об'єктивно оцінювати реальний стан підготовки людського капіталу; посилення уваги до проблем піднесення рівня методологічної культури науково-освітнянської спільноти. З основною доповіддю «Науково-методичне забезпечення професійної освіти в умовах воєнного стану» виступила директор Інституту професійної освіти НАПН України **Валентина Радкевич**.

Важливість Національної системи кваліфікацій для розвитку професійної освіти та ринку праці в Україні звернув увагу у доповіді директор Міжнародного агентства професійних кваліфікацій **Андрій Шевцов**. Директор Державної установи «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти» **Тетяна Іщенко** ознайомила учасників конференції з особливостями підготовки фахових молодших бакалаврів в умовах сучасних викликів та військових дій. Директор Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти в Луганській області **Володимир Артюшенко** навів практики партнерства Інституту професійної освіти НАПН України

та Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти Луганської області у 2023 році. Президент Громадської організації «Всеукраїнська асоціація працівників професійно-технічної освіти» **Катерина Мірошниченко** представила перспективи формування сучасної престижної професійної освіти через синергію зусиль науковців і педагогічних колективів закладів

професійної освіти. Директор Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Сумській області **Наталія Самойленко** детально схарактеризувала педагогічні інновації, розроблені науковцями Інституту, що застосовуються у професійній підготовці кваліфікованих робітників для потреб сучасного ринку праці. Доктор філософії, директор Дніпровського центру професійно-технічної освіти **Олександр Стрілець** у доповіді «Міжнародна проєктна діяльність закладів професійної освіти в сучасних умовах» поділився досвідом роботи Центру, відмітивши важливість спільної діяльності з Інститутом, і наголосив на доцільності міжнародної співпраці й окреслив перспективи підготовки педагогічного персоналу закладів освіти до здійснення проєктної діяльності з урахуванням зарубіжного досвіду. Завідувач кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського **Володимир Кобися** детально розкрив досвід спільної науково-дослідної лабораторії з питань впровадження електронних освітніх ресурсів у закладах професійної освіти.

На завершення пленарного засідання виступили модератори шести секцій, (відповідно до проблематики лабораторій

Інституту), проведених у формі вебінарів: «Особливості використання цифрових технологій в освітньому процесі закладів професійної освіти» (модератор – завідувач лабораторії електронних навчальних ресурсів **Олександр Гуменний**); «Сучасні практики професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах змішаного навчання» (модератор – завідувач лабораторії дистанційного професійного навчання **Вікторія Кручек**); «Екоорієнтована професійна підготовка

майбутніх фахівців для повоєнної відбудови економіки: стан, виклики, перспективи» (модератор – завідувач лабораторії технологій професійного навчання **Тетяна Герлянд**); «Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах воєнного та повоєнного часу» (модератор – завідувач лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах **Олена Тітова**); «Механізми впровадження зарубіжного досвіду публічно-приватного партнерства у професійну (професійно-технічну) та фахову передвищу освіту в Україні» (модератор – завідувач лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання **Світлана Кравець**); «Методичні основи консультування з молодіжного підприємництва у закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти» (модератор – завідувач лабораторії професійної кар'єри **Дмитро Закатнов**). Відеозапис конференції доступний для перегляду за покликанням <http://surl.li/rqhqz>.

Людмила БАЗИЛЬ,
учений секретар Інституту
професійної освіти НАПН України,
доктор педагогічних наук, доцент

У Бородянці відкрито Литовсько-український ліцей № 1

Одна з трьох шкіл у Бородянці, відбудована за підтримки Литви, відчинила свої двері 15 березня. Невдовзі заклад готовий прийняти 700 учнів 1-11 класів.

Проєкт майже на 8 мільйонів євро профінансований Фондом розвитку співпраці та гуманітарної допомоги Литви із внеском від Тайванського представництва в Литві у розмірі 1,8 мільйонів євро на внутрішнє обладнання, меблі та зовнішню інфраструктуру. За ініціативою литовського уряду реконструкцію школи реалізувало Центральне агентство управління проєктами (CPVA).

Школа отримала нову назву – Литовсько-український ліцей № 1. Будівля закладу буквально піднялася з руїн. Її перетворили на абсолютно нову сучасну триповерхову школу. Класи оснастили розумними дошками та інтерактивними столами для учнів початкової школи. Робочі місця вчителів обладнали комп'ютерами, принтерами й іншими пристроями. Зони відпочинку школи прикрашено малюнками української художниці **Юлії Трипольської**.

Також побудували підземне укриття, яке примикає до школи й одночасно вміщує до 800 осіб. До нього можна спуститися ліфтом або сходами, також укриття має прямий вихід назовні.

«Кожна сьома школа в Україні пошкоджена внаслідок війни. Російські окупанти умисно б'ють по освітній інфраструктурі, щоб позбавити українців доступу до освіти. Водночас наше завдання попри всі виклики – забезпечити

дітям можливість навчатися безпечно та ефективно. Освітній простір, функціонал – усе це впливає на швидкість навчання та якість освіти. Саме тому невід'ємною частиною трансформації системи освіти є відбудова за принципом відбудувати краще, ніж було. І я надзвичайно вдячний нашим литовським партнерам та друзям за допомогу в цьому», – сказав Міністр освіти і науки України **Оксен Лісовий**.

Досвід будівництва автономного укриття поряд зі школою став поштовхом до програми з будівництва ще шести таких укриттів в Україні за фінансової підтримки Європейського Союзу та Литви (15,5 мільйонів євро). CPVA відповідатиме за реалізацію проєкту.

Агентство також реалізує ініціативу уряду Литви щодо створення технічного адаптивного проєкту «Школа

майбутнього для України». Уже оголошено міжнародний архітектурний конкурс. Найкращий обраний проєкт, адаптований до місцевих умов, використають для будівництва шкіл у всій Україні.

«Діти не можуть бути мішенями війни. Атаки проти дітей – це тероризм. Нововідкритий Литовсько-український ліцей є знаком надії та знаком неминучої перемоги України. Коли Україна переможе варварську агресію Росії, випускники цієї школи стануть творцями нової України. Ми повинні мобілізувати всі наші зусилля, щоб це сталося якомога швидше», – сказав **Габріелюс Ландсбергіс**, Міністр закордонних справ Литви.

«Відновлення освітньої системи є одним із пріоритетів Литви у підтримці України. Кожна школа або дитячий садок, відбудовані чи нові, представляють більше, ніж

Довідково: Центральне агентство управління проєктами (CPVA) активно працює в Україні з 2017 року. Торік агенція реалізувала проєкт відбудови дитячого садка «Рута» в Ірпені, який було пошкоджено на 75% під час атак на Україну. Нині агентство також займається облаштуванням, внутрішнім обладнанням та упорядкуванням навколишньої території дитячого садка в Бородянці, відновленого за кошти американської неприбуткової організації «Hope Foundation». Інший освітній проєкт – будівництво антирадіаційного укриття для ще одного дитячого садка в Ірпені. Агентство, маючи багаторічний досвід управління портфелями програм ЄС та міжнародних донорів, наразі управляє активами на суму 16,6 мільярдів євро, з яких 125 мільйонів євро призначені для України.

Метою **Фонду розвитку співпраці та гуманітарної допомоги** є підтримка реалізації гнучкої, відповідальної та орієнтованої на результати політики співпраці й сприяння українським державним та приватним секторам у реалізації масштабних проєктів із високою доданою вартістю в країнах-партнерах. Діяльністю Керівної ради Фонду керує Міністерство закордонних справ Республіки Литва. CPVA є адміністратором та секретаріатом Фонду.

освітній простір: вони символізують стійкість України, її силу та оптимізм, наголошуючи, що Україна не сама у цій боротьбі», – говорить заступник директора CPVA **Раса Сураучене**.

**Юрій ШЕРЕМЕТА, «ОіС»
за mon.gov.ua**

Фото ooru.org.ua

Митецька рефлексія

Богдана Чилікіна. Чи є там люди?

Богдана Чилікіна. Тут люди

Червона мапа Маріуполя

Учора, 8 лютого, відбулася презентація звіту за результатами розслідування організацій Human Rights Watch (HRW), SITU Research і Truth Hounds по Маріуполю. Цей звіт має назву «Наше місто зникло. Спустошення Росією Маріуполя» і містить 260 сторінок інформації про події в Маріуполі навесні 2022 року. Для створення цього звіту проаналізовано свідчення сотень маріупольців, документальні відео- та фотоматеріали, а також супутникові знімки високої роздільності.

Ознайомитися з онлайн-версією звіту і завантажити цей 260-сторінковий документ можна зі сторінки, яку вам одразу знайде Google за пошуком «Наше місто зникло Human Rights Watch».

Єдине, на чому хотів би зробити невеличкий акцент – це кількість загиблих у Маріуполі. HRW виділила цей підрахунок в окремий розділ і визначила, що за тими даними, які їм вдалося дослідити за допомогою супутникових знімків маріупольських кладовищ, кількість загиблих

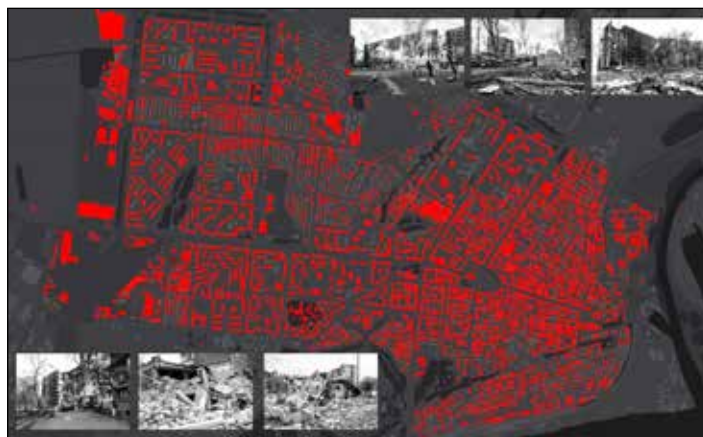
маріупольців становить щонайменше 8 тис. 34 особи. Але вони впевнені, що реальна кількість загиблих набагато більше й може перевищувати зазначену кількість у рази. Велика кількість мешканців міста була похована поза межами кладовищ. Багато тіл загиблих залишилися у зруйнованих будинках і їх ніхто не прибирав і не ховав, а разом з залишками будинків перетворювали на будівельне сміття. Також неможливо поррахувати кількість тіл у так званих «братських могилах», коли загиблих звозили самоскидами

на кладовища і ховали в одній ямі. Тобто 8034 – це мінімальна кількість, яку їм вдалося дослідити і задокументувати.

А щоб зрозуміти, яка може бути реальна кількість загиблих маріупольців, подивіться на наведену нижче карту тільки одного з чотирьох районів Маріуполя - Центрального. На цій карті, створеній за результатами досліджень HRW, червоним кольором відмічено будинки, зруйновані та пошкоджені унаслідок рашистських обстрілів міста. Якщо при руйнуванні тільки частини будинку у Дніпрі загинуло понад 40 осіб, то скільки маріупольців загинуло

у цих «червоних будинках»? Дослідження HRW включило в аналіз 4 884 пошкоджених або зруйнованих будівель на території Центрального району площею приблизно 14 кв. км, що становить чверть загальної площі міста. На цій території було пошкоджено і зруйновано 93% висотних будинків та 47% одноповерхових. Тож, можете спробувати оцінити масштаби пекла під назвою Маріуполь.

На жаль, таку оцінку руйнувань не поспішають робити у владних кабінетах і замість того, щоб допомогти маріупольцям, які колись проживали у тих «червоних будинках» і виплатити їм компенсацію за зруйноване житло, вони вирішили прибрати навіть ті 2 тис. державної допомоги, які хоча б частково покривали вартість оренди квартир. Бо люди ж вже повинні були адаптуватись... Незважаючи навіть на те, що багато з тих людей залишилися взагалі без нічого. Єдине що вони змогли зберегти – це своє життя.

Evgeny SOSNOVSKY,
м. Маріуполь – м. Київ

Француз

Господи, яка історія! Є і такі хлопці тут. Хоча деякі французи говорили мені, що якби навіть у Франції розпочалась війна, вони б нічого не захищали і просто втікли.

Текст про *Andréas* записав *Olivier Jouet* (переклала *Елизавета Юхнова*):

«16 лютого 2023 року у бою під Сватовим, на сході України, загинув француз *Andréas Gallozzi*.

Його мама *Едіт* сьогодні буде на Майдані в Києві, а в цей же час *Rémi Fritsch* та інші будуть на кладовищі, де спочиває *Андреас* у Франції, щоб вшанувати пам'ять Героя.

Андреасу *Галлоцці* було 22 роки, родом він з департаменту *Йонна* регіону *Бургундія*. Він завжди хотів бути військовим і приєднався до 17-го інженерно-парашутного полку у вересні 2020 року.

Андреас поїхав з Франції, щоб захищати демократію, Україну, українців, Європу. Під час навчання в Міжнародному Легіоні, де він отримав позивний «*Frenchie*» («*Френчі*»), багато, хто відзначав, що він був рішучим і з задоволенням виконував свій обов'язок.

У телефонних розмовах з матір'ю *Едіт* він повторював: «Мамо, мені добре там, де я зараз; я знаю, для чого я приїхав; я розумію, на що я йду». Одного разу на передовій, він їй сказав: «Мамо, тут 14–18 (*роки Першої світової війни) у XXI сторіччі».

Його двоюрідний дідусь, чия історія *Андреас* чув і добре знав, як й інші члени його родини, впав у траншеї окопа в 1918 р. і останнє, що сказав, було: «Все добре».

В особистих речах *Андреаса*, які повернули колеги з Міжнародного Легіону, його мама знайшла записку зі вказівкою для родини, де шукати його останні слова в телефоні.

У «*Замітці вже запізно*» написано:

«Війна – це прокляття людства тому, що війна ніколи не зникає. Завжди будуть справедливі причини, за які варто битися і вмирати за необхідності, боротися проти божевільних, які хочуть зруйнувати все, що їх оточує заради власного Его... Нічого іншого крім дріб'язку».

Вказавши, що подальший текст був натхненням від листів французьких солдатів Першої світової війни, *Андреас* обрав текст (можливо його він зачепив найбільше) і адаптував його,

додаючи власні слова.

«Моя найдорожча мати, любі родині, мої вірні друзі. Для мене війна скінчилась, але я ні про що не жалкую, я бачив достатньо героїзму і страхіть.

Я молюсь, щоб ваша доля була більш милостива. Наше життя – коротке. Я вдячний небу за всі радості, за все щастя і випробування, які приготувала мені доля.

Моє життя було чудове і майже наповнене.

Ці декілька фраз будуть моїми останніми. Я прожив свої останні години, переглядаючи усі фото з вами, мої дорогоцінні спогади.

Лише чудо могло б мене врятувати. Я знав, що ця місія могла бути занадто небезпечною,

однак я чоловік впертий, я не хотів, аби мої друзі їхали самі в центр цього пекла.

Війна робить людей божевільними. Я виконав свій обов'язок, відстояв честь Франції, України і Європи. Я не відчуваю жодних докорів сумління щодо від'їзду в Україну, я знайшов сенс свого життя та своїх переконань. Єдине, про що жалкую, можливо, це те, що я не мав часу похитати когось усім своїм серцем.

Я сподіваюсь ви знайдете сили мене пробачити і Господь хотів би можливо з'єднати нас на небі або в іншому місці, роз'єднавши нас на цій землі.

Не забувайте ніколи солдатів, які загинули за праве діло.

Я ніколи вас не забуду, я люблю вас».

Останні слова були написані 1 лютого 2023. *Андреас* загинув у бою 16 лютого 2023.

Опинившись в руках побратима-японця, *Андреас* вимовив останнє: «Все добре».

Repose en paix *Andréas*
16 Février 2024 : Hommage à *Andréas Gallozzi*
«*Frenchie*»

Alisa YANVARSKAYA,
Facebook

«Невтомні руки» плетуть перемогу!

– Сьогодні знову поїхала посылочка нашому землякові на донецький напрям. А на Харківщині відправили турнітки, медикаменти, жилетки, шарпетки, окопні свічки, кілька «різномастних» сіток – кольори від білого, захисного (хакі), зеленого, жовтого (кольору піску) до «сіро-буро»-коричневого та чорного. У маскувальні сітки загортаємо теплі речі, смаколики, дитячі малюнки, обереги, листи – усе, що збираємо для наших янголів-охоронців. Посилки відправляємо хлопцям-захисникам адресно, на різні напрямки фронту, – розповіла моя однокурсниця, вчителька, а нині пенсіонерка *Паша Пишна*, яка разом із своїм чоловіком та односельцями волонтерять від початку повномасштабного вторгнення агресора.

Лише маскувальних сіток для ЗСУ жіночки сплели понад 150 штук! Велику увагу тут приділяють правильній техніці плетіння сіток, які хоча б на

70% мають складатися із натуральних матеріалів (бавовна, льон, ситець). Як відомо, добре підходить постільна білизна, футболки та сорочки.

Та коли запаси вичерпалися, треба було думати, як бути далі. І тоді самоорганізовані волонтерки, а це переважно жіночки поважного вже віку, створили і зареєстрували Благодійний фонд «Невтомні руки», що діє в Сенчанській ОТГ на Полтавщині. Його очолила

мати двох солдатів-захисників *Оксана Портяна*.

Та то лишень назва – «Невтомні». Насправді жіночки стомлюються (ще і як!) Навіть лише нарізати вручну сотні кілограмів тканини на смужки – ох, як нелегко! Роботи стільки, що лиш встигай виконувати замовлення від хлопців-бійців.

На допомогу прийшли чоловіки – *Василь Пишний* і *Олександр Портяний*, які й зробили власноруч верстат для

нарізання стрічок із тканини (винахід не їхній – «підгледіли» в Інтернеті). Це набагато полегшило та пришвидшило роботу «павучих» («бобріх», «бджілок»), як вони поміж собою себе часто називають.

Волонтери фонду «Невтомні руки» організували ярмарок власних виробів. Мешканці громади задонатили на матеріали, тканину.

– Ось так спільними зусиллями плетемо нашу Перемогу! – додала наприкінці розмови *Паша Пишна*.

Люба Портяна, *Таня Волтарніст*, *Надія Ведмідь*, *Світлана Якіменко*, *Людмила Шеремет*, *Людмила Труш*, *Тамара Рожко*, *Любов Володимирівна Бацман*, *Любов Петрівна Бацман*, *Лідія Дема*, *Галина Сахненко*, *Марія Кириченко*... Усі вони – справжній приклад людяності, доброти, безкорисливості, чий невтомні руки своєю щоденною копіткою працею наближують нашу Перемогу.

Тетяна КОНДРАТЕНКО,
член НСЖУ

Зроби, як відчуваєш

Шкільне життя в сучасній Україні наповнене змістом, про який не йшлося ще років п'ять тому. Шкільні класи у підвальних приміщеннях, досвід навчання в режимах онлайн та офлайн, чітке розуміння дій кожного при повітряній тривозі – це наша сучасність. Разом з тим, діти і в умовах воєнного стану залишаються дітьми, які зростають, відкриваючи світ та усвідомлюючи своє місце в ньому.

Про школу та дітей в ній ми розмовляємо із **Тетяною Валеріївною Димаренко**, заступницею директора з виховної роботи Ізмаїльської гімназії № 10 (директор – **Оксана Миколаївна Хмельниченко**), розробницею системи виховної роботи «Козацька держава», однієї з найкращих в Одеській області.

...Одна проблема – війна

– Мабуть, школа зараз – другий дім для наших учнів і тих, хто ними опікується – батьків, учителів, вихователів, всього персоналу.

– Діти змінилися, але не дуже. Я працюю тридцятий рік і, здається, вже можу порівняти. Нині в нас одна проблема – війна, і діти у поведінці, спілкуванні це яскраво виражають.

Дещо змінилося ставлення до навчання – мабуть, негативну роль зіграв ковід і перехід на дистанційну форму. Це перша сходинка, яку довелося долати.

Але діти дуже швидко сприймають нове та долають виклики сьогодення і допомагають в цьому своїм батькам, й учителям. Так, ми навчаємось разом з ними – за принципом нової української школи. У нас є учасники освітнього процесу, і це триєдине наше коло – учні, вчителі й батьки. Всі ті, хто взаємодіє на засадах допомоги молодому поколінню виростати гідними громадянами своєї держави.

Друга сходинка – шокова: початок повномасштабного воєнного вторгнення росії в Україну.

Але попри те, що відбуваються жахливі події, діти й батьки мобілізувалися, згуртувалися й концентрують свою увагу на тому, що цінне тут і зараз. У нашій школі і батьки, і учні, і вчителі дуже швидко відгукнулися та долучилися до волонтерської діяльності. Робимо те, що необхідно.

У минулому навчальному році окремі класи ходили до Палацу культури імені Тараса Григоровича Шевченка й допомагали волонтерам плести маскувальні сітки. Цей навчальний рік відкрили акцією «Замість квітів на святкову урочисту лінійку» – на зібрані кошти придбали засоби гігієни для бійців. І батьки, і

учні дуже активно відгукнулись на акцію. Попередній навчальний рік ми закінчували акцією «Мій букет – бійцю турникет». Зібрали кошти, закупили якісні турникети – і на останньому дзвонику вручили їх військовим нашого прикордонного загону, щоб передали бійцям на фронт. Це все спонукає і учнів, і батьків, і вчителів до подальшої активної діяльності.

...Щороку ми долучаємось до заходів Національного банку України, який постійно проводить Марафон добрих справ. У межах цього марафону у нас другий рік поспіль є локація «Тепло для ЗСУ». У минулому ми збирали кошти та закупили комплекти термобілизни, а цього року виготовляли окопні свічки.

З Палацу культури свою роботу з плетіння сіток ми перенесли в приміщення нашої гімназії, у нас з'явилася локація «Корисна перерва» – винесли сітку в коридор, де учні її плетуть під час перерви (або коли є можливість). У школі багато учнів з особливими освітніми потребами, і асистенти таких діток теж долучають. Вже напрацьованою практикою є приходити за бажанням на ці локації в суботу й неділю. Це вже буденність.

Звісно, не всі до цього долучаються. Але коли діти йдуть і бачать, що вчителі плетуть сітку – не проходять повз, а кажуть: «Давайте ми вам допоможемо», – це і є результат виховання.

– А що батьки як учасники освітнього процесу?

– Вони мобілізувалися. Не лише як волонтери, а саме у вихованні дітей. Багато що показують своїм власним прикладом. Наприклад, під час плетіння сітки батьки дітям пояснювали, що це – частина нашого життя і їм теж варто це робити.

Толерантність

– Діти добре відчувають ставлення батьків та однолітків до того, що є

вкрай важливим. Чи є в шкільній спільноті розмежування?

– Не спостерігаю. І це добре. Діти спокійно спілкуються різними мовами – ми ж знаємо, що Бессарабія взагалі є багатонаціональним, полікультурним регіоном. У нас є діти різних національностей, але ми з вами знаємо також про надзвичайну бессарабську толерантність.

Так, батьки виховують вдома дітей, як вважають за потрібне, – але діти цього не демонструють.

– Які застосовуєте способи виходу зі стану стресу?

– З учнями ми це обговорювали. Багато хто говорить про «антистресори» у вигляді іграшок, чотирилапих пухнастиків. Багатьом допомагає коло спілкування – у першу чергу, батьки. Хтось слухає музику, хтось малює, дає волю творчості... Нажаль, мало хто береться за книжки, швидше – за телефони, комп'ютерні ігри.

У школі активна позакласна діяльність: змагання, концерти, творчі конкурси... Наша команда – єдина в місті 20 років поспіль була переможцем в конкурсі загонів юних інспекторів дорожнього руху, двічі виграла обласні змагання та поїхала до «Артеку»! У нас була команда «Здравушка» з питань пропаганди здорового способу життя – були призові місця в області. Нажаль, зараз цього не вистачає.

– Чим ви замінюєте все це?

– Волонтерством. Через те, що режим роботи гімназії змінився з прив'язкою до укриття, то і часу на те, щоб залишатися після уроків та проводити заняття гуртків, стає дедалі менше.

– Чи є розподіл дітей за місцем перебування батьків (у країні, воюють, за кордоном, переселенці)?

– Тимчасово переміщених учнів у нас майже 50, у кожному класі, дуже швидко інтегрувалися у колектив і легко знайшли спільну мову з однолітками. Дуже толерантно наші учні та їхні батьки ставляться до таких дітей. У деяких є настільки непрості ситуації – батьківські колективи навіть допомагають таким дітям та їхнім батькам.

У нашій шкільній команді, яка бере участь у Всеукраїнському проєкті «Пліч-о-пліч» Всеукраїнської шкільної ліги, – дівчинка зі Скадовська, яка дуже швидко інтегрувалася в команду волейболісток (до слова, вони виграла перше місце та готуються до зональних змагань).

– У ЗМІ дуже багато прикладів жорстокого поводження з однолітками...

– Нажаль, і у нас таке є. Що ми робимо? Спілкуємося, пояснюємо. За процедурою, яка прописана всіма законодавчими актами, окремо спілкуємося з тими, хто постраждав, і тими, хто булив. Спілкуємося із батьками. Триває профілактична робота в класному колективі. Інколи градус жорстокості достатньо високий, але це – поодинокі випадки. І ми залуцаємо дітей до такої діяльності, яка спонукає до толерантного спілкування.

На одному рівні

– Наприклад?

– Ми долуцаємося до марафону добрих справ, робимо локації – «Окопні свічки», «Корисна перерва», «Збираємо кришечки на БПЛА». І коли діти приходять на локацію, не за партою, у неформальній ситуації, пояснюю, що треба обирати більш дружній тон спілкування. Не можу сказати, що це – панацея, але діти в неформальних ситуаціях більш відкриті до спілкування та сприйняття інформації. Коли вчитель біля дошки – є відстань. Коли в гурті з ними та плетеш сітки – ми на одному рівні.

...У нас в школі три братства – ми себе позиціонуємо як козацький курінь. Перша ланка – Братство маленьких козачат (1–4 класи); 5–7 класи – Братство джур козацьких, і 8–9 класи – Молоді козаки. Уся наша освітня діяльність планується з опертям на козацтво, навіть козацько-лицарську філософію виховання, яка лягає в основу всього, що ми робимо.

Будь-які заходи, присвячені видатним подіям чи діячам української державності, вивчаються через призму історії козацтва. Ми все знімаємо на відео, монтуємо і, долуцаючись до сучасних технологій, публікуємо на хостінгу Youtube, розповсюджуємо в соцмережах. Дітям дуже подобається, що вони – актори та що про них буде ролик. Багато хто сприймає це дуже щиро – особливо малята.

У цьому році ми активно долучалися до всеукраїнських спортивних проєктів. Багато провели спортивних активностей і руханок за проєктом «Єдина Україна» за концепцією «Спорт заради розвитку». У нашій гімназії цього року працює ігровий клуб «Спільно JuniorS» – це рух Олександра Педана разом із ЮНІСЕФ. І тренери нашого ігрового клубу долуцаються до всіх активностей – не лише

спортивних, а й спортивно-інтелектуальних. Дітям це подобається.

– Де тут місце для інклюзії?

– Є. Якщо не пов'язано з обмеженими фізичними можливостями. У нас був гіркий досвід з дівчинкою з обмеженими фізичними можливостями. Діти ставилися дуже гуманно та з порозумінням до цієї дитини, але користуватися сходами їй було вкрай важко. І ця дівчинка зі школи пішла. Всі інші дітки у нас дуже активно долучаються разом із асистентами інклюзивного навчання до творчих (у першу чергу) проєктів.

Одна з особливих дівчинок знаходиться в нашій гімназії – і разом з матусею

чим можна допомогти колективу, класу.

Ми розуміємо, що демократичне суспільство – це коли у кожного є власна думка, що батьки мають право висловити своє бачення стосовно роботи вчителя й життя гімназії. Але ж головне – це діти. Намагаємося долучати батьків до суспільно корисних справ. І якщо більша частина батьків до цього долучається, і лише деякі стоять осторонь, це теж результат.

– Чи можна сказати, що у спілкуванні «батьки-вчителі» – вчителі у нерівній позиції? У чатах часто кажуть те, що віч на віч не наслідяться. І це – не про демократію, а про безвідповідальність.

– Я мала на увазі, що в демократичному суспільстві є сила права, а не право сили. І згодна, що демократія – це не «все дозволено», а в першу чергу відповідальність. Так от відповідальності з боку багатьох батьків дуже мало... Але, мабуть, на тлі того, що відбувається в державі, у батьків є своя певна межа стресостійкості. Може, коли вони висловлюються, їм стає легше?

Погодьтеся, не все в житті поділяється на біле-чорне, праве-ліве, тому думки щодо проблем будуть розрізнятися, постійно перемішуючись. Мабуть, тому у нас таке різноманіття в житті?

– Діти після уроків не залишаються у школі. А вчителі? Збори, наради, методоб'єднання – часто на власних дітей у вчителя часу не вистачає від слова взагалі. Чи щось змінилось?

– Роботи вчителям додалося – з переходом на онлайн навчання, дистанційну освіту або на навчання за змішаною формою. Забирає багато часу. Ми пам'ятаємо блекауті: навчання всеодно тривало. Учителі прокидалися о четвертій ранку та – поки є світло! – готувалися до дистанційних уроків і працювали... Учитель всесильний, але перевантажений.

Проблема власного ментального здоров'я, у першу чергу, стосується вчителя – адже вчитель, перш, ніж навчити, повинен продемонструвати. І якщо він не демонструє, наприклад, здоровий спосіб життя, то чого ми можемо навчити дітей? Ми намагаємося заходити робити так, щоб це приносило користь

долучається і до Всеукраїнської акції «Смілива гривня» – коли вони монетки збирали, і до плетіння сіток, і до творчої діяльності. У дитини розвивається моторика і її фантазія розкривається.

Інколи такі діти долучаються і до масових загальних заходів – якщо немає фізичних обмежень вони можуть і стрибати, і бігати, і у відео зніматися, і декламувати вірші, і співати. Все залежить від індивідуальних особливостей самої дитини і, звісна річ, велику роль відіграють вчителі – асистенти та класні керівники.

Наші діти дуже спокійно, дуже толерантно ставляться до таких дітей. Іноді навіть дивує, наскільки вони ставляться з розумінням.

Учитель – всесильний, але перевантажений

– Школа виховує і батьків. Як зараз ви спілкуєтесь з батьками своїх учнів?

– З батьками зараз трохи важче, ніж з дітьми. Є «диванні експерти», але переважна більшість батьків розуміє й постійно цікавиться успіхами дитини та

Закінчення. Початок на с. 10

і для соціалізації, і для підтримки ментального здоров'я.

- А як з фізичним?

Окрема тема – харчування дітей. Нажаль, здоровим харчуванням дітей мало опікуються батьки. І це теж проблема. Від того, що споживають наші учні, залежить рівень їхнього фізичного здоров'я, а також інтелектуального, психічного, духовного, соціального. І майбутнє.

Реальність і мрії**- З чого почалася волонтерська діяльність тут, у школі?**

- Це було дуже давно – з того, що у нас були онкохворі діти. Нажаль, декого вже немає... Наша школа № 10 славила своїми талантами (саме тоді ми проводили на репетиціях час до восьмої і дев'ятої, бо репетиція – то святе... І ми вирішили провести благодійний концерт. Зібрали – це ще до ковіду! – 40 тисяч гривень. А наступний концерт дав 70 тисяч. Ці кошти ми передали родинам, і на той момент батьки були дуже вдячні.

Це було неймовірно – емоції зашкалювали! Ніхто не перепитував про те, хто скільки поклав у скриньку. Потім додалися окремі добровільні внески, щоб допомогти тим діткам, які навіть до школи не приходили. Потім ми долучилися до всеукраїнського сайту волонтерської організації «Щаслива лапа» і стали проводити Уроки Добра – разом з соціальним педагогом Наталкою Харалампіді. На уроках розповідали про безпритульних тварин. Були на зв'язку з міською організацією «Котопес» – збирали корм, годівниці, засоби гігієни для тварин. Понад п'ять років збираємо батарейки. Вже здали під сотню кілограмів. Діти, вчителі – всі приносять самі, без запрошень. Наразі вже зібрано майже 40 кг, і ми знайдемо можливість відправити це, розуміючи, як це важливо.

Взагалі вважаю екологічне виховання дуже важливим у сучасного покоління. І у нашій школі, мабуть, вже років п'ять,

є куточки сортування сміття. Ми домовилися з нашою міською організацією «Еко-місто» про спеціальні контейнери – і сортуємо окремо пластик, папір, органіку. І ноу-хау цього навчального року: коли ми побачили оголошення, що одесити збирають пластикові кришечки на БПЛА, долучилися до цієї акції.

- Стан стресу. Багато роботи. Про що ви мрієте? Ваші три головних бажання?

- Мрію – як і всі українці – про Перемогу. Мрію, аби відновити все те, що було зруйновано. Що дуже багато людей долучиться до цього. Що не буде байдужих. Що в переважній більшості люди будуть розуміти один одного – як би важко не було. Мрію про те, щоб школа запрацювала у кожному місті України. Щоб по-

вернулись до своїх рідних осель ті діти, які знайшли прихисток в інших містах і в нашому. Щоб діти до школи ходили з задоволенням. Щоб батьки раділи разом з вчителями та учнями. Та щоб по закінченні школи на дітей чекало майбутнє, в якому вони зможуть реалізувати свій потенціал.

Маю велику кількість учнів, які вже реалізували себе й приводять сюди своїх дітей.

За освітою я – вчитель початкової школи та музики. Педагог-організатор, заступник директора, викладаю основи здоров'я, вчу дітей: зроби так, як ти відчуваєш.

І знаю, що Нова українська школа – це здоров'я, безпека, добробут.

Ми не навчаємо чи виховуємо – ми спілкуємось, і це творче спілкування дає дитині поштовх для реалізації в майбутньому.

Ірина КОРОЛЬКОВА,
член НСЖУ,
м. Ізмаїл Одеської обл.

Пам'яті вченого

29 лютого в Інституті педагогічної освіти й освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України відбулася онлайн гостьова лекція «Педагогіка серця і добра академіка Івана Зязюна» у межах серії просвітницьких вебінарів «Цвіт української педагогіки: сучасне і минуле».

Ініціатор заходу – відділ змісту і технології педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Модератором лекції виступила **Наталія Філіпчук**, доктор педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу, член Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття», голова первинного осередку Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка при ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України.

Учасниками заходу стали понад 600 науковців, науково-педагогічних працівників, аспірантів і студентів Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського та ін.

Лектор – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України **Нелля Ничкало**, наголосила на прогностичності ідей академіка Івана Зязюна у контексті поступу української освіти і педагогічної науки, пліч-о-пліч з яким працювала багато років, здійснюючи разом інноваційні кроки у розвитку української педагогічної освіти.

«Видатний учений, професор, академік свою трудову біографію починав на комсомольській шахті Донбасу.

Пізніше був наймолодшим ректором у Радянській Україні. У Полтавському педагогічному університеті й нині пам'ятають, як Іван Зязюн свого часу порушував політичні табу й відстоював розроблену ним концепцію педагогіки добра», – так розпочала свою лекцію Нелля Ничкало й окреслила основні події життєтворчості академіка від учня і вихователя гірничо-промислового училища до ректора педагогічного інституту, Міністра народної освіти України, директора академічного науково-дослідного інституту, науковця-педагога світового рівня і відомого громадського діяча.

Іван Зязюн доводив, що турбота про вчителя має бути пріоритетом у загальнодержавній політиці, що педагогічна майстерність учителя стане тим потужним і водночас тонким інструментом, який відкриватиме дитячі таланти.

Мірилом цінності кожної з фундаментальних науково-педагогічних праць («Естетичний розвиток особи», «Естетичний досвід особи», «Основи педагогічної майстерності», «Педагогічна майстерність», «Краса педагогічної дії», «Педагогіка добра: ідеали і реалії»), високо поцінованих у науково-педагогічному світі, поряд з теоретичною глибиною і науковою актуальністю, є також міцний зв'язок з практичними потребами життя.

Наприкінці серпня 2014 р. Іван Андрійович відійшов в інші світи... Він спочиває з Богом у рідній Пашківській землі, де народився. Заповідав поховати його саме там, поряд із батьками...

За ініціативи НАПН України 30–31 березня 2017 року на базі Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності й майбутнього», до роботи якої долучилися українські освітяни з різних регіонів України, науковці Інституту педагогіки Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської (Польща), члени Комітету педагогічних наук Польської академії наук, наукового педагогічного товариства «Польща – Україна», Громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих» та ін.

31 березня 2017 р. у с. Пашківка Ніжинського району Чернігівської області, де народився і похований Іван Зязюн, відбулося урочисте відкриття Меморіального музею-садиби Івана Андрійовича Зязюна Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

У вересні 2018 р. Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України присвоєно ім'я Івана Зязюна. 1 березня 2019 р. науково-педагогічна громадськість України вшанувала пам'ять українського вченого встановленням меморіальної дошки на будівлі по вул. М. Берлінського, 9, м. Київ, де розташовано Інститут його імені.

«Наукова спадщина академіка І. Зязюна – це філософсько-педагогічний скарб для подальшого розвитку освіти і педагогічної науки в Україні та інших державах. Цю спадщину маємо системно вивчати, узагальнювати, екстраполювати в освітню практику її конструктивні ідеї», – підсумувала Нелля Ничкало.

Завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України **Мирослава Вовк** доповнила лекцію розповіддю про історію заснування Іваном Андрійовичем фахового збірника наукових праць «Естетика і етика педагогічної дії» у 2011 р., у першому випуску якого він зазначив: «У Ваших руках перший збірник наукових праць «Естетика і етика педагогічної дії». Його започаткували наукові співробітники відповідного відділу Інституту педагогічної освіти й освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України. Такої, бодай подібної, назви Ви не зустрінете в педагогічній науці не лише України, але й Європи. Зі впевненістю можемо сказати, що її не було й в педагогіці усього світу». Лекторка відзначила прогностичність наукових ідей академіка І. Зязюна, викладених у його знакових публікаціях: «Педагогічна психологія чи психологічна педагогіка?!» (<http://surl.li/rqhti>); «Аксіологічні ресурси педагогічної дії вчителя» (<http://surl.li/rqht>).

Мирослава Вовк також сказала про знакові події, організовані освітньою громадськістю на пошану Івана Зязюна:

виставка «Педагогіка добра академіка Івана Зязюна» у Педагогічному музеї України (2015 р.); Міжнародних науково-практичних конференцій «Формальна і неформальна освіта у вимірах педагогіки добра Івана Зязюна» (Полтава), «Наукова школа академіка І.А. Зязюна у працях його соратників та учнів» (Харків), «Інновації в освіті та педагогічна майстерність учителя-словесника» (Суми) й ін. Відділом теорії і практики педагогічної майстерності у 2023 році підготовлено електронне видання «Фундатор педагогіки добра» і добротворення в педагогіці: збірник матеріалів до 85-річчя з дня народження Івана Зязюна» (<http://surl.li/rqhus>), лекції «Педагогіка добра Івана Зязюна у вимірах сучасності» (лектор – академік **Георгій Філіпчук**), «З любов'ю до людей і України: із шаную видатному вчителю Івану Зязюну» (лектори – професори **Олександр Лаврінченко**, **Віктор Мозговий**) (<http://surl.li/rqhun>), телеміст «Спомин про Великого Вчителя» (Чернівці, 2022).

На завершення директор ІПООД імені Івана Зязюна **Лариса Лук'янова** підсумувала: «У кожного з нас у серці живе свій Іван Андрійович Зязюн і кожен з нас має на це право...», наголосивши на впливі Івана Андрійовича на професійне становлення, особистісний розвиток когорта науковців з різних регіонів України.

Мирослава ВОВК,
доктор педагогічних наук,
завідувач відділу
ІПООД імені Івана Зязюна

Наталія ФІЛІПЧУК,
доктор педагогічних наук,
провідний науковий співробітник
ІПООД імені Івана Зязюна

**Інститут цифровізації освіти
НАПН України**
ОГОЛОШУЄ КОНКУРС НА ЗАМІЩЕННЯ
ПОСАД У ВІДДІЛІ

- **хмаро орієнтованих систем інформатизації освіти:** старший науковий співробітник, молодший науковий співробітник;
- **технологій відкритого навчального середовища:** головний науковий співробітник, науковий співробітник;
- **відкритих освітньо-наукових інформаційних систем:** провідний науковий співробітник, старший науковий співробітник;
- **компаративістики інформаційно-освітніх інновацій:** завідувач відділу, провідний науковий співробітник, старший науковий співробітник, науковий співробітник, молодший науковий співробітник;
- **цифрової трансформації НАПН України:** завідувач відділу, провідний науковий співробітник, науковий співробітник, молодший науковий співробітник;
- **сектор мережних технологій і баз даних:** завідувач сектору, молодший науковий співробітник.

Термін подання документів – один місяць від дня опублікування оголошення.

У конкурсі можуть брати участь громадяни України, які вільно володіють державною мовою, здобули вищу освіту з відповідного напрямку не нижче другого (магістерського) рівня, мають науковий ступінь доктора наук або доктора філософії з відповідного наукового напрямку, стаж роботи на посадах наукових та (або) науково-педагогічних працівників.

Особи, які бажають взяти участь у конкурсі, подають такі документи:

- заяву про участь у конкурсі на ім'я директора Інституту цифровізації освіти НАПН України, в якій зазначається інформація про застосування або незастосування до претендента обмежень, установлених частиною третьою статті 9 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»;
- особовий листок з обліку кадрів з фотозображенням розміром 3 x 4 сантиметри;
- автобіографію;
- копії документів про вищу освіту, підвищення кваліфікації, присудження наукового ступеня, присвоєння вченого звання;
- копію військового квитка та копію паспорту громадянина України для виїзду за кордон (для військовослужбовців або військовозобов'язаних);
- копію паспорта, засвідчена претендентом;
- копію трудової книжки;
- письмова згода на оброблення персональних даних;
- перелік наукових праць претендента опублікованих впродовж останніх п'яти років у вітчизняних та/або іноземних (міжнародних) рецензованих фахових виданнях.

Копії документів, що подаються претендентом (крім копії паспорта), повинні бути засвідчені за місцем роботи претендента або нотаріально.

Претенденти, які працюють Інституті цифровізації освіти НАПН України, подають лише заяву про участь у конкурсі та списку наукових праць.

Документи подавати за адресою: 04060, м. Київ, вул. М.Берлінського, 9, каб. 204. Телефон для довідок: (044) 468-33-29; 453-90-51.

E-mail: iitlt@iitlt.gov.ua

Подробиці та повний текст оголошення шукайте на сайті Інституту <https://iitlt.gov.ua/index.php>

Медіаосвіта під час війни

Наприкінці січня відбувся круглий стіл «Особливості медіаосвіти дорослих в умовах війни», організований Державним комітетом телебачення і радіомовлення України, Національною академією педагогічних наук України, Національною спілкою журналістів України, Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Українським інститутом підвищення кваліфікації працівників телебачення, радіомовлення і преси.

Голова Національної спілки журналістів України, заслужений журналіст України **Сергій Томіленко**, вітаючи учасників обговорення, відзначив ефективну діяльність журналістів та освітян в умовах війни. Представив видання задокументованих воєнних злочинів російських окупантів в Україні, унікальну фотовиставку воєнних кореспондентів, привернув увагу до локальних медіа, які відновили вихід у світ після деокупації. Вони стали чи не єдиним джерелом інформації на територіях, визволених від російських військ. За цими та багатьма іншими фактами – титанічна праця журналістів, які працюють задля поширення правдивої інформації про російську агресію проти України та посилення опору українців до дезінформації та фейків. Упродовж двох десятиліть здійснювалася співпраця між Національною спілкою журналістів України і Національною академією педагогічних наук України, а 22 грудня 2022 року був підписаний меморандум про співпрацю.

Академік-секретар відділення професійної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України **Нелля Ничкало** окреслила основні кроки у розвитку андрагогіки як наукової субдисципліни, а також навіла коротку документальну хроніку, що свідчить про цілеспрямовану діяльність НАПН України, спрямовану на розвиток освіти дорослих в нашій державі, обґрунтування положень Концепції та підготовку разом з МОН України проекту Закону України «Про освіту дорослих», який рік тому пройшов перше читання у Верховній Раді України. Нелля Ничкало наголосила на важливості інноваційної діяльності Інституту педагогічної освіти і

освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Національної спілки журналістів України, Укртелерадіопресінституту, що розробляє нові навчальні курси, здійснює підвищення кваліфікації працівників телебачення, радіомовлення і преси. Вона запропонувала підготувати рекомендації з проблем освіти дорослих в умовах війни і повоєнний час, медіагігієни, а також висловила пропозиції щодо опублікування матеріалів Круглого столу у вітчизняних, зарубіжних та міжнародних медіа, зокрема під егідою ЮНЕСКО.

Олександр Ободович, начальник управління з питань телебачення і радіомовлення, європейської та євроатлантичної інтеграції Держкомтелерадіо України наголосив на актуальності розвитку медіаосвіти, медіаграмотності та медіагігієни в контексті боротьби за безпеку інформаційного фронту.

Про сучасну систему освіти дорослих України та її роль у формуванні медіаграмотності дорослих в умовах війни, співпрацю з Укртелерадіопресінститутом йшлося у виступі директора Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України **Лариси Лук'янової**. У добу тотальної інформаційної війни набуває особливого значення формування у різних категорій населення здатності опрацьовувати інформацію, сприймати її у неспотвореному вигляді. У зв'язку з цим медіаосвіта і медіапросвіта в Україні і світі стають все більш актуальними. Як голова Всеукраїнської асоціації освіти дорослих, Лариса Лук'янова привернула увагу до питань фінансування неформальної освіти дорослих, законодавчого регулювання цієї сфери, створення освітніх хабів для внутрішньо переміщених осіб, а також українських біженців у європейських країнах.

Гліб Головаченко, в.о. директора Укртелерадіопресінституту, секретар Національної спілки журналістів України зазначив, що більш як півстоліття тому термін «медіаосвіта», вперше введений в науковий обіг під час засідання сектору інформації ЮНЕСКО та Міжнародної ради з кіно і телебачення, набув поширення в усьому світі. Низка міжнародних документів з медіаосвіти та медіаграмотності,

світовий досвід медіаосвіти дорослих, зокрема США і Канади, спрямовані на усунення проблем у масовій комунікації. Гліб Головченко наголосив, що попит на якісний контент, особливо в умовах війни, залишається не задоволеним, оскільки засоби масової комунікації часто використовують як інструмент гібридної війни. Розвиток критичного ставлення громадян до отримуваної інформації набуває особливого значення в цифровому суспільстві.

Аналізу проблем медіакомпетентності дорослих та можливостей розвитку неформальної освіти в Україні був присвячений виступ завідувачки відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України **Олени Аніщенко**.

У важливості травмоцілювальної медіаосвіти під час війни переконливо інформувала присутніх **Наталія Умеренкова**, старший науковий співробітник відділу масової комунікації і медіаосвіти Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. Вона представила напрацювання Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Як ти?». Як психотерапевт-практик і психолог Наталія Умеренкова висловила дуже образно щодо сприйняття медіапродуктів: здається, що все ж всім наче зрозуміло, але як вийти з нашої «інформаційної бульбашки», то, виявляється, що довкола дуже багато роботи.

Авторську розробку – шкалу розвитку медіаграмотності особи презентував в онлайн виступі віцепрезидент Асоціації політичних психологів України, викладач Укртелерадіопресінституту, професор факультету піару, журналістики та інформаційної політики Київського національного університету культури і мистецтва **Віктор Рибаченко**. Він запропонував розрізнити такі рівні: медіа

неграмотність – нерозбірливий споживач медіапродуктів; медіаграмотність як нестійка всеядність; медіакомпетентність як медіацінитель контексту; медіасуб'єктність як здатність бачити грубу дезінформацію; медіагедоніст – носій високої медіакультури, критичного ставлення, творець медіапродукту. І як відгалуження – медіаскетизм і медіаснобізм. Віктор Рибаченко запропонував кожному діагностувати свій рівень і можливості перейти до вищого.

Доцент кафедри логіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, викладач вищої категорії відділення Укртелерадіопресінституту **Віктор Рибаченко**

Крикун у виступі про міфи і реальність у медіаосвіті дорослих закликав частіше виходити зі своєї усталеної комунікаційної зони комфорту, щоб «ехокамери» та «епістемічні бульбашки» нашого буття не заважали розвиватися, критично мислити, сприймати нове.

Особливості розвитку медіаграмотності молоді схарактеризувала **Ольга Баніт**, головний науковий співробітник відділу андрагогіки ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України. Квінтесенція її виступу полягала в тому, що сучасна українська молодь, попри переважно відмову від традиційних ЗМІ – телебачення, радіомовлення і преси – позиціонує себе як «не втрачена, а прокачана».

Старший науковий співробітник відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, кандидат педагогічних наук **Катерина Годлевська** привернула увагу учасників Круглого столу до необхідності

розроблення в умовах війни спеціальних програм з медіаграмотності для педагогічних працівників.

Про розвиток медіаграмотності здобувачів освіти у вищих військових навчальних закладах в Україні йшлося у виступі провідного наукового співробітника відділу андрагогіки ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України **Ігоря Радомського**.

Заступниця завідувача відділення Укртелерадіопресінституту, національний експерт з гендерних питань **Марія Дмитрієва** зазначила, що медіаграмотність, медіагігієна, медіаосвіта є практично недоступними для сільського населення старшого віку й особливо жінок і через завантаженість домашніми роботами, і через відсутність гаджетів та невміння користуватися ними. Вона запропонува-

ла ширше залучати бібліотеки територіальних громад до медіаосвіти дорослих.

Про нові інформаційні явища – newscrolling та doomscrolling та можливі їх психологічні наслідки йшлося у виступі викладача першої категорії відділення Укртелерадіопресінституту **Валентина Бугрима**. Він запропонував пропагувати теоретично обґрунтоване положення про те, що пізнання

нового і навчання продовжують життя, а також наголосив на важливості врахування у проєкті Закону України «Про освіту дорослих» пропозицій фахівців Укртелерадіопресінституту.

Сергій Томіленко і Нелля Ничкало підсумували роботу круглого столу, високо оцінивши висловлені концептуальні ідеї і пропозиції, запропонували посилити увагу до вивчення проблем медіаосвіти як перспективного напрямку міждисциплінарних досліджень. Учасники круглого столу схвалили пропозицію модераторів щодо циклічного проведення круглих столів, творчих зустрічей, дискусій з гострих проблем розвитку медіаосвіти різних категорій населення.

Вікторія ВЕСЕЛОВСЬКА,
журналіст,
м. Київ

Дерево успіху університету. Теорія і практика

21 березня 2024 року у Президії НАПН України очно й онлайн відбулося Спільне засідання Президії НАПН України і Вченої ради Сумського державного університету, присвячене презентації досвіду й унікальних успіхів, які має СумДУ у практичній діяльності та світових рейтингах, а також узагальненому науковому осмисленню місії та результатів діяльності закладів вищої освіти.

Зі вступним словом про актуальність лідерства університетів, зокрема у воєнний час і післявоєнного відновлення, відкрив засідання президент НАПН України **Василь Кремень**. Власне бачення мотивації університетів висловив і ректор Сумського державного університету **Василь Карпуша**.

Доповідь «Побудова, розвиток та успішність реалізації стратегії Сумського державного університету. Досвід і перспективи», що містила цифри й факти зростання СумДУ, виголосили почесний ректор, голова вченої ради Сумського державного університету **Анатолій Васильєв** і нинішній ректор СумДУ **Василь Карпуша**.

Зі співдоповіддю «Науковий і методичний супровід розвитку університетів світового класу», у якій містився виклад інноваційних напрацювань Інституту вищої освіти НАПН України, виступив перший віце-президент, в.о. головного вченого секретаря НАПН України **Володимир Луговий**.

Почесний ректор СумДУ **Анатолій Васильєв**:

– Після перетворення Сумської філії Харківського політеху на Сумський фізико-технологічний інститут принципово значущим було рішення щодо зміни формату діяльності у якості суто технічного вишу (навіть з такою амбітною назвою, як Фізтех) на статус класичного, багатoproфільного, мультидисциплінарного університету, 30-ти річчя чого ми нещодавно відзначили.

Наслідком було створення з «нуля» медичного напрямку підготовки і багатьох інших інженерних спеціальностей. Ця модель себе виправдала і виправдовує.

Є і синергетичний ефект мультидисциплінарності і зменшення впливу кон'юнктурних коливань на формування контингенту тощо.

Також важливим було вже у 2016 безконфліктне приєднання до СумДУ Української академії банківської справи, що надало додаткові можливості об'єднаному колективу односторонців. Наразі СумДУ готує фахівців за 57 спеціальностями з 25 галузей знань.

Понад 15 років тому ми прийшли до розуміння необхідності визначення концептуальних засад діяльності, стратегії розвитку в цілому й таких основних стратегічних пріоритетів: університет європейського рівня за моделлю дослідницького, підприємницького типу, якість в усіх складових діяльності, конкурентоздатність у світовому та вітчизняному науково-освітньому просторі, наукова, міжнародна діяльність та інноваційні технології – «локомотив» якості освітньої діяльності та успішності випускника. І в минулому, і

нині це є формулою діяльності і обличчям університету. Перша теза у ті часи була дуже амбітною, але вона була принциповою також і з огляду на подолання почуття провінціальної «меншовартості». Значною мірою зумовила шлях до успішності й четверта теза.

До слова, інноваційні технології (online-студії, лабораторія віртуальної та доповненої реальності, сучасна інформаційно-бібліотечна система, центри колективного користування унікальним обладнанням і багатоманітним) – це окрема велика тема і цим шляхом ми також ідемо декілька десятиліть.

Для реалізації першої тези ми промоніторили загальну нормативну базу європейського та світового освітньо-наукового простору, «документи-дороговкази» державного рівня, міжнародні рейтинги і склали перелік показників, що визначають університет такого рівня. І надалі діяльність університету стала суттєво більш цілеспрямованою.

Рейтингування не має бути самоціллю. Без організації потужного впливу на діяльність закладу, на внутрішню «кухню» рейтингів

втрачають сенс. Потрібен ланцюг певних дій. Нами світові рейтинги використовуються і як «орієнтир» руху, і як «дзеркало» власного прогресу.

Серед наших технологічних кроків було проходження у 2013 році аудиту QS stars.

У 2021-2022 роках університет вже вдруге пройшов аудит QS Stars, маємо 4 «зірки» з 5. Аудит дає нам порівняльний з середньосвітовим аналіз за значно більшою, ніж у рейтингах, кількістю показників, зокрема: і за «третьою» місією, і за забезпеченням умов для навчання, побуту, задоволення різноманітних

потреб студентства і не тільки. І все це суттєво впливає на наше розуміння саме нашої «якості» у порівнянні з європейським рівнем і на наше розуміння обличчя університету світового рівня. Чимало нам додає «розуміння» і членство СумДУ в IREG (International Ranking Expert Group). Мотивувальне значення мають і державна атестація наукової діяльності, і акредитація освітніх програм міжнародними агентствами та НАЗЯВО, і формульний підхід до розподілу держбюджетного фінансування, і ЄДКІ, ЄВІ, ЄФВВ та інші системні механізми зовнішнього вимірювання.

Як зазначив гуру маркетингу Джек Траут, «якщо ви самі не знаєте куди йдете, хто ж за вами піде». І у теперішній час ми маємо вже третю, на 2020-2026 роки, стратегію з визначеними цілями

першого та нижчих рівнів, показниками, механізмами їх досягнення та контролю. Усі функціональні стратегії, як складники загальної за кожним напрямом діяльності, розроблено виходячи з відповідності міжнародному рівню.

Упевнений, що без таких підходів рух до успішності буде

мати великі «пробуксовки», а можливо «бігом на місці», діями «навмання».

Анатолій Васильєв представив складники системно-мотиваційного менеджменту усіх аспектів діяльності, фактори значущості у рейтингу структурних підрозділів СумДУ, індикатори їхньої ефективності, блок-схему менеджменту забезпечення результативності діяльності СумДУ і підсумував:

– Ці показники є базовими, зокрема і для щорічного рейтингування інститутів, факультетів та кафедр, яке проводиться з 2010 року. До слова, такого роду внутрішні рейтинги поширені у вишах США та певних інших країн. Наш рейтинг спрямований на розвиток системи самооцінки, провокування конкуренції, подолання академічного «нарцисизму» певних керівників, забезпечує узагальнення та комплексну оцінку цих підрозділів, – підсумував почесний ректор СумДУ.

Чинний ректор СумДУ **Василь Карпуша** зосередив увагу на конкретних показниках і характеристиках діяльності університету. Контингент здобувачів освіти СумДУ за усіма формами навчання та ступенями освіти у 2020 р. – 12570 осіб, у 2023 р. – 12087 осіб. Загальний обсяг фінансування наукової діяльності СумДУ у 2023 р. – 127,4 **млн грн**. Фінансується МОН України за загальним фондом у 2023 р. – 26,2 **млн грн**. Кількість міжнародних грантів на кінець 2023 року – 566, у т.ч. загальноуніверситетських – 165, з них 4 проекти програми ЄС «Горизонт Європа», 4 проекти програми KA2 та 47 проектів «Жан Моне» програм ЄС Еразмус+, 8 міжурядових білатеральних дослідницьких проєктів, 2 проєкти з фінансуванням НАТО.

Якісний склад науково-педагогічних працівників за показниками наукового ступеню і вченого звання становив у 2020 р. – 87,2%, у 2023 р. – 90,5%. Частка науково-педагогічних працівників, які мають п'ять та більше публікацій у періодичних виданнях баз даних Scopus або WoS у 2020 р. – 32,8%, у 2023 р. – 50,4%. Частка викладачів, які мають сертифікат володіння іноземною мовою не нижче B2 (у % до загального штату підрозділу) у 2023 р.: по Навчально-науковому інституту бізнесу, економіки та менеджменту – 82%;

Медичному інституту – 75,1%; Навчально-науковому інституту права – 73,2%.

У закладі запроваджено автоматизовану систему «Університет» 2023, загальна кількість користувачів якої нині складає 600 осіб. Система орієнтована на абітурієнтів, студентів і аспірантів, навчальний

процес, фінанси, персонал, документи. Існує і така розробка, як «Особистий кабінет», що дозволяє максимально систематизувати й формалізувати організацію діяльності, залишаючи більше часу для продуктивної праці і творчості.

Неможна обійти і позанавчальну діяльність студентів університету. СумДУ – переможець Всеукраїнської зимової універсиади та срібний призер Всеукраїнської літньої універсиади серед усіх ЗВО України у 2023 р. **82** студенти – лауреати Міжнародних та **102** студенти – лауреати Всеукраїнських мистецьких конкурсів та фестивалів.

Володимир Луговий, представляючи напрацювання НАПН України, зокрема вчених Інституту вищої освіти, зазначив:

– Інститут – ровесник Болонського процесу і відзначає 25-річчя. За цей час відбулася його трансформація від галузево- до проблемно-орієнтованої

установи. Інститут активно формує науку про університети, здійснюючи пошук об'єктивних регуляторів і закономірностей університетської сфери, яка налічує 31 **тис.** закладів.

Серед здобутків – обґрунтування двох вимірів і двох стратегій розвитку європейського простору вищої освіти. Перший вимір – сумісність і порівнюваність показників вищої освіти і Стратегія-1 реалізації цього виміру. (Тут завдяки акредитації досягнуто істотного прогресу.) Другий вимір – конкурентоспроможність і привабливість вищої освіти і Стратегія-2 здійснення цього виміру. (Тут загальна стагнація, яку виявляє рейтингування.)

З'ясовано ієрархічну систему механізмів оцінювання якості вищої освіти, на крайніх полюсах якої рейтинг, який виявляє максимально досконалу якість,

і акредитація – відповідальна за з'ясування мінімально достатньої якості. Отже, Стратегії (1 і 2) розвитку вищої освіти відповідно базуються на акредитації і рейтингуванні.

Загалом механізми рейтингування і акредитації актуальні в різних зонах нормального розподілу університетів за досконалістю. Завдання рейтингу – виявити провідні заклади у верхній частині розподілу, натомість акредитації – відсікти провальні заклади у нижній частині.

Рейтингування кардинально відрізняється від акредитації: взаємний перенос їх методів неможливий. Відповідно і мотивації різні: заохочення і зобов'язання.

Вчені Інституту обґрунтували загальну (рамкову) модель розвитку університетів-лідерів. Модель передбачає закономірні етапи концентрації ресурсів вищої освіти і паритетної комунікації в університетському середовищі. Враховуючи збільшення кількості рейтингів, вчені Інституту впровадили рейтингування самих рейтингів. Зокрема, глобальні рейтинги ранжовані так: «Шанхайський», «Таймс», «QS». У такій послідовності вони визнані українським Урядом. З них найбільш досконалий «Шанхайський». Його ключові характеристики: об'єктивність, валідність (місійна відповідність), прозорість, мінімізація критеріїв /індикаторів, висока «роздільна здатність». Разом з тим цей рейтинг не бачить Україну з-поміж 62 країн / територій, що у загальній версії, та серед 104 країн /територій за 55 академічними предметами, що в галузевій версії.

Учені Інституту вищої освіти розробили концептуальні засади загальної методології рейтингування. В їх основі – місійний підхід, тобто місія рейтингу, універ-

ситету, топ-університету. Остання трактується як надання вищої освіти вищої складності, базованої на інтенсивних передових дослідженнях, інноваціях /творчості, а також визначено критерій істинності місії. Крім того, критеріально-індикаторна база рейтингу має слугувати чітким орієнтиром розвитку.

Висновки і рекомендації, що випливають із зазначених наукових здобутків, окреслено

Закінчення на с. 32

За екологічну країну

Упродовж 32 років на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини функціонує науково-дослідна лабораторія «Екологія і освіта», керівник якої – доктор педагогічних наук, професор *Світлана Соєгіра*.

За роки діяльності співробітниками лабораторії досліджено якість річкової води, ґрунту, радіаційний фон, рослинний покрив та тваринний світ, особливості структури Південно-Бузького меридіонального екологічного коридору. Це стало можливим за проведення Всеукраїнських наукових екологічних експедицій, до яких долучилися представники наукових та освітніх установ України.

Природоохоронна діяльність науково-дослідної лабораторії «Екологія і освіта» здійснюється за різними напрямками, однин із яких – дослідження потенційних заповідних об'єктів та створення на цій основі нових. Такі дослідження тривають понад десятиріччя на території Центрального Побужжя, що дозволило виявити малотрансформовані території із рідкісними рослинами і тваринами, оригінальними ландшафтами, які стали основою для створення нових заповідних територій.

Результатами досліджень у напрямі розширення екологічної мережі стали створені природоохоронні об'єкти: ботанічні заказники місцевого значення «Крисякове» (рішення Дзєнзелівської сільської ради № 25-9 від 20.09.2009 р.), «Лядське» (рішення Добрянської сільської ради № 2/2 від 24.11.2010 р.), «Великосеvast'янівські яри» і «Ракова левада» (рішення Великосеvast'янівської сільської ради № 11-3/V від 27.07.2010 р.); гідрологічний заказник «Бабків ставок» (рішення Дзєнзелівської сільської ради № 8-4 від 22.04.2009 р.); геологічний заказник місцевого значення «Іллінецький кратер» (рішення Якубівської сільської ради № 38 від 23.03.2016 р., рішення Іллінецької районної ради № 300 від

З березня 2017 р.); пам'ятки природи місцевого значення «200-річний дуб» (рішення Собківської сільської ради № 39-5/V від 20.05.2010 р.), «Дуб свічка», «Дуб Недзельського», «Три дуби», «Дуб Тризуб», «Дуб Крилатий», «Дуб Химерний» (рішення Дзєнзелівської сільської ради № 1-11/VI від 16.11.2010 р.), «Дуб Карпа» (рішення Дашівської селищної ради від 23.07.2015 р.), «Урочище Вільхове» (рішення Потаської сільської ради № 16-4/ VI від 20.09.2012 р.), «Дуб» (рішення Харківської сільської ради № 13–13/VII від 23 грудня 2016 р.); розширення ландшафтно-ботанічного заказника «Журбинка» (рішення Ятранівської сільської ради № 13-8/VI від 7.09.2011 р.).

Примітним є те, що наукове обґрунтування на створення цих об'єктів розробили співробітники

лабораторії. Зокрема про створені заповідні об'єкти можна прочитати у загальнодоступній багатомовній універсальній Інтернет-енциклопедії:

- ботанічний заказник місцевого значення «Кам'яний Яр» площею 14,2 га створено у Христинівському районі, Черкаської області на території Ботвинівської сільської ради (рішення № 23-13/V від 26 грудня 2008 р.) (<http://surl.li/rqgeqj>);

- геологічна пам'ятка природи «Іллінецький кратер – 2» на території Іллінецького району Вінницької області (функціонуючу пам'ятку природи «Іллінецький кратер» створено з ініціативи авторів проєкту у 2018 р.) (<http://surl.li/rqgdpd>).

- гідрологічний заказник місцевого значення «Каскад джерел» площею 3 га на території Степашківської селищної ради Гайсинського району Вінницької області (рішення № 8 від 22 жовтня 2019 р.) (<http://surl.li/rqgfm>).

Дослідження біо- та ландшафтного різноманіття стало передумовою для розроблення організаційних засад залучення молоді до пошуку потенційних заповідних об'єктів у процесі практичних дій, що включає такі методики та методи: визначення якості річкової води, дослідження джерел забруднення річкової води та прибережної смуги, упорядкування водоохоронних зон та прибережних захисних смуг, укріплення берегів водойм, розчистка та упорядкування природних джерел, ліквідація несанкціонованих сміттєзвалищ, створення та резервування нових заповідних територій.

Постійною є системна цілеспрямована природоохоронна робота з озеленення, благоустрій населених пунктів та закладів освіти, очищення водних джерел, укріплення берегів, встановлення інформаційних щитів біля витоків малих

річок. Неоціненним з погляду екологічного виховання є залучення студентської та учнівської молоді до природоохоронних акцій «Збережемо чистоту водойм», «Посади ліс», «Укріплення берегів малих водойм», «Не рубай ялинку», «Відходам – друге життя», «Дзвони Чорнобиля», «Година Землі», «За чисте довкілля», «Малим річкам – нове життя» тощо. Суттєвим є упровадження інноваційних форм екологічної освіти – круглих столів, конкурсів студентських виробів і плакатів екологічного спрямування, виставок аматорських виробів на кшталт «Місцетво перетворення відходів».

Зокрема, дійовими є природоохоронні акції «Лісам, паркам, скверам – бути чистими» та «За чисте довкілля», проведені на замовлення керівництва Собківського лісництва державного підприємства «Уманське лісове господарство». У заході взяли участь викладачі та студенти університету, вчителі та учні ЗЗСО № 3, № 11 (м. Умань). Екологічні акції практичного природоохоронного спрямування – «Година Землі», «Упорядкування природних джерел малої річки Паланка» та «Упорядкування природних джерел урочища «Тартак»», проведені з учителями уманської школи № 3 за участі учнів 7–11 класів та науковців кафедри хімії та екології. Такі акції з учнями та вчителями шкіл проводяться відповідно до міжнародних та всеукраїнських екологічних дат. Зокрема, у ЗЗСО № 8 (м. Умань) – упорядкування шкільного саду, у с. Бузівка – облаштування природного місцевого джерела, у с. Степашки – упорядкування природних джерел, оновлення шкільного саду, у с. Сумівка – консультативна допомога в оновленні території шкільного лісництва, у с. Роги та у с. Тальянки – участь у створенні алеї рослин родини лілійних.

Співпраця з учнями шкіл передбачає здійснення науково-дослідницьких проєктів МАН на базі лабораторії «Екологія і освіта». Зокрема, проведено дослідження якості продуктів харчування, якості питної та річкової води тощо.

Науково-дослідна лабораторія створена 10 лютого 1992 року, тому чергова річниця є нагодою розповісти про її здобутки та привітати натхненних, патріотично налаштованих природолюбів із досягненнями і побажати подальших успіхів!

Юрій ШЕРЕМЕТА,
«ОІС»
м. Умань – м. Київ

Василь ТКАЧЕНКО,
головний науковий співробітник
Інституту всесвітньої історії НАН
України, доктор історичних наук,
професор, член-кореспондент
НАПН України

Треба визнати факт: путінські репресії призвели до витіснення критичної наукової думки на периферію суспільно-політичного життя Росії. Уже в 2014 році після незаконної анексії Криму й окупації частини Донбасу академічна громадськість Росії відчувала себе «жахливо самотньою в своїй країні». Саме на цьому моменті наголошував один із провідних соціологів «Левада-Центру» Олексій Левінсон. На той час у Росії лише 16% опитуваних не підтримували політику Путіна, а переважна більшість народу вбачала в ньому лідера нації. Назагал, зазначає Левінсон, ситуація склалася патова: «Інтелігенція має генерувати нові ідеї. І мені найтяжче те, що закінчився час Болотної не в тому розумінні, що ніхто більше не стоїть під стінами Кремля й не махає кулаком, а в тому, що припинилася та дуже потужна хвиля інтелектуального опрацювання ситуації, котра супроводжувала протест. Зараз, як мені здається, залишилися одиниці людей, котрі думають, осмислюють. Решта просто сидить, взявшись за голову: «Боже...». Або взявшись за чемодан». Російська суспільна думка була назагал паралізованою.

Повномасштабне вторгнення в Україну взагалі викликало кризу світового порядку, що супроводжувалася новими актами безпрецедентної жорстокості по відношенню до мирного населення, в тому числі й до представників гуманітарних наук. Рідко хто був готовий вдатися до стратегії інтелектуального спротиву. Та ось автори збірника «Перед лицем катастрофи» Марія Майофіс та Ілля Кукулін

«Рашизм» як різновид фашизації

проводять «явні паралелі із злочинами нацистської армії і «силових структур» (СС, Гестапо) в окупованій Східній Європі. Очевидно й те, що радикальні російські пропагандисти готові застоювати риторику, що виправдовувала геноцид по відношенню до українців як культурно-історичної спільноти, подібно до ідеологів нацизму, котрі виправдовували геноцид євреїв і слов'янських народів на територіях, підконтрольних Німеччині. Є й інші причини... у російської агресії є очевидний ініціатор – Володимир Путін. Крім того, війна супроводжується масштабною пропагандистською (і дуже брехливою) кампанією з боку Росії...».

Не можна не віддати належне цим російським науковцям, які наважилися сказати слово правди всупереч масовому низькопоклонству кремлівської професури. Після висловлення власної думки у соцмережах проти «спецоперації» в Україні їх було звільнено з роботи у Національному дослідницькому університеті «Вища школа економіки», 4 березня вони покинули Росію, а з вересня 2022 року стали працювати науковими співробітниками Центру дослідження російської культури Амхерст-коледжу (США). Своє нове призначення вони вбачають у тому, щоб продовжувати традицію європейських філософів (А. Камю, Ж.-П. Сартр, К. Ясперс), які, перебуваючи в підпіллі чи еміграції, опрацьовували програму нового гуманізму. Отже, науковці обрали свободу, і їхній вчинок викликає повагу.

Чи означає це, що ми маємо однозначно прийняти результати їхнього концептуального аналізу? Зовсім ні, та й вони навряд чи на це розраховували. Зокрема йдеться про «порівняння дій російської верхівки з агресією нацистської Німеччини». Питання це настільки важливе, що потребує при нашому аналізі досить широкого цитування російських колег: «Політичні журналісти і блогери – українські й опозиційні російські, та й

Продовження на с. 20

Продовження. Початок на с. 19

інші – часто описують злочини російської армії на окупованій українській території, як нібито вони були обумовлені готовою, наявною ідеологією, і використовують для її означення слово «рашизм». Цей неологізм уже став негативним клеймом, що маркує все, пов'язане із сучасною Росією. У статтях журналістів чи текстах блогерів, емоціонально шокованих тим, що відбувається, він психологічно пояснює, але як аналітичний термін «рашизм» має суттєві недоліки: він надто оцінковий, не визначає чітко, з якими феноменами масової свідомості і поведінки ми маємо справу, і припускає, що агресивна політика російського режиму і терор окупантів властиві лише Росії й впливають зі специфічних обставин, властивих історії Росії – але не інших країн».

Зосередимось на останній тезі. Виникає запитання до авторів: яка б сторона істини нам відкрилася, якби ми «припустили», що агресивна політика російського режиму і терор окупантів наразі є зумовленими властивостями «інших країн»? Ми б отримали абсурд – яке взагалі відношення мають народи інших країн до злочинів російської армії на окупованій українській території? Інша справа, коли ми стверджуємо, що жорстокість режиму і терор окупантів «впливають зі специфічних обставин, властивих історії Росії». І тут ми знайдемо масу історичних прикладів звіриної жорстокості – взяти хоча б криваву «інкорпорацію» Новгороду у склад Московської держави (1478), чи різанину старого й малого в Батурині (1708). З такою традицією розстріл 20 тисяч польських офіцерів у Катині (навесні 1940) уже сприймається як російська традиція, а не прикра випадковість. Тоді зрозумілими стають і спонукальні мотиви жорстокості росіян в Україні.

Однак, коли діло доходить до того, щоб визнати термін «рашизм» різновидом фашизму, так само як радикальним різновидом фашизму є нацизм, Кукулін і Майофіс раптом спиняються перед невидимою «червоною лінією», яку не наважуються переступити. Власне, не вони одні – це типова поведінка багатьох російських дослідників. І не лише російських. Застосування неологізму «рашизм», вважають автори, «засноване на уявному узагальненні: у ньому змішуються описи збройної агресії, імперіалістичних амбіцій й мобілізаційного потенціалу сучасного

російського режиму – і пасивності, що вражає, з боку значної частини російського населення і його готовності, як нині здається, безкінечно пристосовуватися до того, що відбувається».

Описану вище характеристику Росії Марія Майофіс та Ілля Кукулін чомусь кваліфікують як «есенціалістську риторичку» (вчення про глибинну приховану сутність) і закликають відмовитися від узагальнення цього поняття – «рашизм». Аргументи пропонують такі: відправною точкою аналізу має стати те, «наскільки описані... особливості російського режиму є унікальними, а наскільки – крайнім виразом авторитарно-популістських тенденцій, що в цілому набрали великої сили в сучасному світі». Тобто, вважають російські науковці, Росію треба інтерпретувати

«...Ми стверджуємо, що жорстокість режиму і терор окупантів «впливають зі специфічних обставин, властивих історії Росії». І тут ми знайдемо масу історичних прикладів звіриної жорстокості – взяти хоча б криваву «інкорпорацію» Новгороду у склад Московської держави (1478), чи різанину старого й малого в Батурині (1708). З такою традицією розстріл 20 тисяч польських офіцерів у Катині (навесні 1940) уже сприймається як російська традиція, а не прикра випадковість. Тоді зрозумілими стають і спонукальні мотиви жорстокості росіян в Україні»

ти «не як виключну країну, а як одного із «флагманів» у розвитку кризи відкритої публічної сфери і виборної демократії, що відбувається в цілому ряді держав одночасно». Іншими словами – нині багато країн пішли шляхом крайнього авторитаризму, тож, мовляв, нема чого вживати термін «рашизм» як щось специфічно російське. От уся логіка й звелася то того, що, нібито, коли усі винуваті, то й Росія не гірша від інших.

Якщо навіть допустити, що путінський режим не є унікальним (Якому ще лідеру країни Міжнародний кримінальний суд в Гаазі видав ордер на арешт?), то як маємо поступити із характеристикою російського народу – його здатністю «до безкінечності пристосовуватися до того, що відбувається»? Пошлемось на свідчення безпосередньо з «лінії вогню». Ще в 2014 році журналістка «Нової газети» Олена Рачева зафіксувала: «У серпні, в розпал боїв на Донбасі, я їздила по російських хуторах поблизу кордону з Україною. Усі місцеві знали, що поруч ідуть бої, що в полях стоять міномети, чули, як ті обстрілюють Україну. Але при цьому половина місцевих говорили: так, російська армія бере участь у війні, але хай це залишиться

між нами, ми ж усі патріоти. А половина – що жодних мінометів немає, що стріляють лише в Україні, а ми лише чуємо відлуння. Так говорили десятки людей. До цих пір не розумію: вони брехали мені? Чи собі? І чи не брешуть також собі росіяни, коли заперечують, що наші військові воювали в Україні, і говорять, нібито ми не винуваті в цій війні?».

Мимоволі виникає запитання: до якої ще «глибинної прихованої сутності» есенціалізму маємо апелювати, коли на очах тисяч свідків відбуваються обстріли української території, а люди при тому тупо дотримуються брехливої настанови Путіна – нібито Україна готувалася напасти на Росію, то, мовляв, у Кремля не залишалося вибору? Невже треба було чекати довгі роки, щоб врешті-решт ву-

стами кримінального злочинця і ватажка найманців Євгена Пригожина було вголос заявлено: самі ж росіяни і винуваті у стражданнях жителів Донбасу! Пригожин заявив, що в період з 2014-2022 років Донбас розкрадався. Йдеться про тимчасово окуповану частину Донбасу. За словами Пригожина, крали переважно люди із адміністрації президента країни-агресора, генерали ФСБ й олігархи. Ватажок найманців також зізнався, що це достоту росіяни вторглися у Донбас з 2014 року, що Збройні Сили України не збиралися нападати на Росію спільно з блоком НАТО, що Україна не бомбила вісім років Донбас, а лишень обмінювалася ударами у відповідь на провокації російських військових. Згідно його слів станом на 24 лютого 2022 року «війна була потрібна олігархічному клану, що керує Росією. Війна була потрібна щоб поставити президентом України Медведчука».

Наскільки ці визнання будуть сприйняті російським суспільством – говорити поки зарано. Наразі доводиться фіксувати феномен тривалого консенсусу між путінським режимом і переважним загалом населення. Саме тому Марія Майофіс та Ілля Кукулін акцентують увагу на тому,

що дослідження зв'язку режиму і російських громадян належить здійснювати знову й знову. Порівнюючи стан справ нішньої Росії із нацистською Німеччиною вони наголошують на факті принципово відмінного характеру цього зв'язку: «В Німеччині цей зв'язок був опосередкований насамперед завдяки добре опрацьованій ідеології націонал-соціалізму, представлений у книгах, статтях, радіопередачах, кінофільмах, виступах політиків тощо. У сучасного російського режиму немає закінченої ідеології, не дивлячись на те, що, на думку аналітиків, літом-восени 2022 року путінська адміністрація намагалася – й продовжує нині – опрацьовувати власну ідеологію на основі апокаліптично-конспірологічних і радикально-ксенофобських побудов Олександра Дугіна, Олександра Проханова, Вардана Багдасаряна і Костянтина Малофєєва».

Чи буде така ідеологія опрацьованою чи ні, а до того ж наскільки послідовною вона виявиться – судити зарано. Поки що «глибинний народ» здійснює злочини відповідно до традиційної усталеної моралі. Результати ми вже бачили на прикладі тієї ж Бучі. Хіба тут внесе поправки запроваджуваний у практику новий предмет вищої школи під назвою «Основи російської державності»? Чому ми за лекало беремо практику нацистської Німеччини, коли ідеологи Росії наввипередки торочать про «особливий російський шлях»? Дійсно, на відміну від нацистської Німеччини, де потужна ідеологічна кампанія передувала воєнній агресії, в путінській Росії все діється навпаки – перш здійснюються криваві злочини, а вже потім ідеологи шукають якоесь виправдання. Чи ж від цього практика рашизму перестає бути нацистською по-суті?

Не є переконливою аргументація, що відсутність виробленої фашистської ідеології на зразок гітлерівської «Майн кампф» означає, що путінський режим, мовляв, ще не досягнув стану фашизації. По-перше, не можна двічі зайти в одну і ту ж річку. Не можна узагальнену практику німецького нацизму прикладати до різних суспільств і вимагати абсолютної тотожності. По-друге, час класичних ідеологій минув, у тому числі й нацистської. На зламі ХХ і ХХІ століть відбулося перемислення конфігурації тієї чи іншої ідеології від її «класичної» форми у бік створення «ідеологій-гібридів», котрі мають оперативну реагувати на виклики часу.

На практиці в ідеології Росії існує «мале ядро», що містить найфундаментальніші принципи – нацизм, расизм, антисемітизм тощо. Елементи інших ідеологій, судячи з усього, складають певний набір принципів, що формують «велике ядро» – консерватизм, православний фундаменталізм, антиглобалізм. Ще якісь ідеології перебувають «на периферії», і їх принципи можуть бути затребуваними за тих чи інших обставин – наприклад, антиколоніалізм чи гомофобія. У такий спосіб формується державна ідеологічна доктрина як відкрита система, сприйнятлива до ідеологій-конкурентів, взаємодія з якими утворює залежно від обставин різноманітні ідейні конфігурації, у яких на перший план виходить то один, то другий складник за неодмінного збереження

«Чому ми за лекало беремо практику нацистської Німеччини, коли ідеологи Росії наввипередки торочать про «особливий російський шлях»? Дійсно, на відміну від нацистської Німеччини, де потужна ідеологічна кампанія передувала воєнній агресії, в путінській Росії все діється навпаки – перш здійснюються криваві злочини, а вже потім ідеологи шукають якоесь виправдання. Чи ж від цього практика рашизму перестає бути нацистською по-суті?»

засадничих принципів «великого ядра». Ось це «ядро» в комбінації з іншими елементами і складає ідеологію рашизму.

В зазначеному контексті слушною видається пропозиція Марії Майофіс та Іллі Кукуліна – уважно поставитися до ідеї Петера Слотердайка «вважати цинічний світогляд наступною стадією розвитку «хибної свідомості» після ідеології... Ця концепція може виявитись корисною з двох причин: вона відкриває нову перспективу розгляду феномена сучасного цинізму і припускає, що, крім ідеології, зараз можуть існувати й інші форми «хибної свідомості», тобто пізнання соціальної реальності, заснованого на послідовному і вкрай пристрасному її «перекодуванні».

Ілюстрацією цинічного підходу кремлівських пропагандистів може послужити пояснення цілей повномасштабної агресії Росії проти України: спочатку такою ціллю була проголошена «денацифікація» України; після розгрому під Києвом було заявлено про «захист російського населення Донбасу»; потім дійшло до проголошення «десанізації» України, оголошення «священної війни»; потім зійшлися на необхідності «перепрограмувати» українців. Не дивно, що після такої

«розкрутки» відник російського телеканалу Russia Today Антон Красовський у жовтні 2022 року закликав у прямому ефірі «топити в річці і спалювати у хатах українських дітей, якщо лиш вони заговорять про російську окупацію». Дивно, але на фоні загального рівня ненависті до України така заява раптом здалася аж надто кровожерливою – очевидно між кремлівськими лакузами була домовленість декларувати «любов до дітей». Про людське око Красовського звільнили з RT, а сам він приніс нібито публічні вибачення у якійсь досить дивній формі: «Я ж не сказав, що їх слід убивати, хоча я одного разу сказав, що слід топити і палити...». Тобто, людожерське ставлення до українських дітей у нього власне не змінилося.

Та й не могло змінитися, адже слідчий комітет Росії не побачив складу злочину у закликах Антона Красовського «топити й палити» українських дітей. Про це правоохоронні органи заявили у відповідь на запит адвоката Євгена Ступіна: «Матеріал спершу спустили в управління по Москві, потім перенаправили в МВС, оскільки Слідчий комітет РФ не вбачає підслідності. Тобто, не розпалював він ворожнечі своїми закликами. Очевидно, збуваються найгірші припущення, що пропагандиста вирішили «відмазати»».

Після такого рішення в пересічного росіянина закономірно виникає відчуття внутрішньої порожнечі: протестуй чи не протестуй, а нічого не змінюється. Часом у соціальних мережах висловлюється думка, що непогано було б покаятися. Але для цього потрібен високоморальний сповідник. Путін на таку роль не годиться, й альтернативи поки не видно. Тож за ідею великодержавності доводиться платити високу ціну: люди убивають людей, знищується соціальна інфраструктура. Зберігається звичка терпіти самодержавство, особливо звичка жити в атмосфері страху. Наслідки ціни за подібну систему цінностей будуть відчуватися ще десятиліттями.

Інноваційний і випереджувальний

Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг – один із найпотужніших закладів професійної освіти Хмельниччини. Центр має імідж інноваційного закладу і добре відомий в Україні. Впродовж півстоліття тут навчають 15 професіям для сфери послуг.

Центр має понад 100 бізнес-партнерів. Роботодавці беруть участь у плануванні й оновленні професійної підготовки майбутніх фахівців.

Як і вся Україна, колектив Центру демонструє незламність, надаючи допомогу ЗСУ і тимчасово переміщеним особам.

Партнерство

Важливим у діяльності Центру є продуктивна співпраця з роботодавцями. Питання розроблення державних стандартів з конкретних професій на основі компетентнісного підходу відповідно до вимог галузі і ринку праці є одним з напрямів спільної діяльності. У Центрі проводяться спільні наради, круглі столи, семінари з роботодавцями. Здійснюється адаптація робочих навчальних планів до потреб виробництва, оновлення змісту навчальних програм із професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки відповідно до інновацій виробництва.

Якісному освітньому процесу сприяє використання навчально-методичної літератури, розробленої педагогами разом з роботодавцями (посібники, робочі зошити, щоденники для виробничої практики та електронно-освітній контент). Викладачі Центру є авторами відомих науково-методичних праць, що мають гриф МОН України.

Педагогічні працівники Центру – співавтори сучасного контенту електронних посібників, як от «Технологія виготовлення блуз», що отримав позитивний висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України» та гриф МОН України.

На базі нашого закладу

функціонують два навчально-практичних центри: сучасних швейних технологій та дизайну, а також технологічних інновацій харчової промисловості та ресторанного господарства. Тут не лише навчають здобувачів освіти, а й здійснюють перепідготовку незайнятого населення, підвищують кваліфікації фахівців сфери послуг та педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Кваліфікаційний осередок, створений у нашому Центрі, здійснює оцінювання і визнання

результатів навчання осіб, здобутих у неформальній або інформальній освіті, присвоює та/або підтверджує професійні кваліфікації з таких професій: майстер з пошиття одягу, кондитер, кухар, майстер ресторанного обслуговування.

За підтримки міської влади й Управління праці та соціального захисту населення м. Хмельницького створено соціальну майстерню, де усі хмельничани, й особливо малозабезпе-

чені сім'ї, пенсіонери, студенти можуть швидко отримати за низькими цінами якісні послуги з ремонту одягу. Керівництво закладу ініціювало заснування агенції «Професіонал». Діяльність осередків спрямована на самовизначення здобувачів освіти шкіл міста, де учні власним прикладом у формі індивідуальної чи групової ігрової діяльності виявляють специфіку обраної ними професії.

Центр кар'єри, створений у 2021 році, надає допомогу здобувачам освіти та випускникам

у пошуках роботи, здійснює інформаційно-консультаційну підтримку молоді у зачаткуванні власної справи.

Центр є переможцем багатьох професійних виставок та конкурсів, зокрема: заклад нагороджено «Золотою медаллю» у Міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти» (2019, 2021, 2023 роки), отримав почесне звання «Лідер інновацій в освіті» (2023 р.), перше місце у номінації «Сучасне навчально-методичне забезпечення» обласного конкурсу «Кращий електронний освітній ресурс методичної служби ЗП(ПТ)О» (2021 р.); чотири перші місця в обласному конкурсі на кращий освітній контент у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (2023 р.), заклад визнано кращим колективом закладу професійної (професійно-технічної) освіти Хмельницької міської територіальної громади (2023 р.).

у пошуках роботи, здійснює інформаційно-консультаційну підтримку молоді у зачаткуванні власної справи.

Волонтерство
З березня 2022 року заклад розпочав роботу в приміщенні ресторану «Жовтневий» з приготування комплексних обідів та обслуговування внутрішньо переміщених осіб. Тоді викладачі, майстри виробничого навчання й учні готували гарячі страви для 1000 осіб на добу, нині – 300-350 осіб. Упродовж двох років війни забезпечено гарячим харчуванням понад 200 **тис.** переселенців.

С п і л к у в а н н я 3

підходи – запорука успіху

переселенцями наштовхнуло на думку організувати короткострокові безкоштовні курси для внутрішньо переміщених осіб за професіями сфери послуг, ресторанного господарства, харчової промисловості та швейного виробництва, адже в Центрі є відповідна навчально-матеріальна база, сучасне обладнання, наявний висококваліфікований педагогічний персонал, розроблено комплексно-методичне забезпечення з урахуванням інноваційно-виробничих технологій сучасних підприємств.

Центр взяв участь в міжнародних проєктах підтримки: курси за програмою ООН з відновлення та збереження миру за фінансової підтримки Європейського Союзу з числа дорослого населення, в тому числі – внутрішньо переміщених осіб за освітньою програмою здобуття часткових компетентностей; проєкт «Підтримка економічного розвитку жінок та внутрішньо переміщених осіб в Україні», який впроваджувався Канадською фундацією кооперативного розвитку у партнерстві з Благодійним фондом «Гореніє» та за фінансової підтримки Міністерства міжнародних справ Канади.

Освітній заклад став базою для проведення «кулінарних майстерок», ініційованих Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та CultFood шеф-кухаря **Євгена Клопотенка** за підтримки Міністерства освіти і науки України. На базі Центру педагогами закладу реалізовано проєкт «Спільно. Твоя підтримка ПОРУЧ», в рамках якого діти-переселенці мали можливість самостійно готувати повноцінні страви та напої здорового харчування. Проведено 50 майстер-класів, які відвідали близько 700 дітей, з них кожний другий – це внутрішньо переміщені особи.

Допомога Силам безпеки і оборони

Заклад долучається до усіх ініціатив на допомогу ЗСУ.

Педагоги та здобувачі освіти з професії «Швачка, кравець, закрійник» виготовляють одяг для військових: плащ-палатки, маскувальні костюми, фліски, футболки, шапки, бафи, а також постільну білизну та подушки-кісточки для медичних закладів. Педагоги та здобувачі освіти з професій пекарського виробництва готують хлібобулочні вироби, печиво (майже 300 кг), вареники. Педагоги та здобувачі освіти з професії «Перукар» також долучилися до надання безоплатних перукарських послуг для внутрішньо переміщених осіб та військових на базі учнівської майстерні.

Одним із чудових способів допомоги є проведення ярмарок. Адже, це можливість для відвідувачів водночас купити

якісну річ чи смаколики та допомогти ЗСУ, продемонструвати свою налаштованість і сердечність.

З перших днів війни ми долучилися до ініціативи плетіння маскувальних сіток на потреби захисників України. Наші педагоги та учні переконані, що кожна сітка – це сотні побажань повернутися живим, мільйони молитов про захист наших Захисників. Це і є прикладом справжніх патріотів, що роблять усе можливе для якнайшвидшої Перемоги.

Наш Центр виконує важливу місію – не лише готує висококваліфікованих робітників, а й формує людський потенціал незалежної України. Педагоги профтехосвіти стали частиною потужної сили, що творить майбутнє України. Наші викладачі, майстри виробничого навчання та учні щоденно роблять усе можливе для якнайшвидшої перемоги України. Разом переможемо!

Свеліна ЦАРЬОВА,
директор Державного навчального закладу «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг», кандидат педагогічних наук

Марія ЧЕРЕПАНЯК-ВАЛЬЧАК,
професор, доктор
хабілітований, член Комітету
педагогічних наук ПАН

Функції ЛШМПіП імені Марії Дудзікової

Літні та зимові школи, організовані науковими асоціаціями, корпораціями вчених і деякими університетами для підтримки нових дослідників, мають багату традицію. Вони працюють по всьому світу. Деякі з них мають міждисциплінарний характер, інші об'єднують представників окремої наукової дисципліни. Їх спільною рисою є створення умов для знайомства молоді з визнаними науковими авторитетами, спілкування з ними, отримання їх думки та навчання у них. Вони допоможуть вам знайти ваші дослідницькі проблеми та навчать дискусіям з авторитетами та колегами. Через дискусії молодь вдосконалює свої дослідницькі навички, мистецтво академічного письма та презентації результатів дослідження. Вони також опановують правила поваги до інтелектуальної власності. Вони вчаться критично оцінювати достовірність наукової інформації.

Це стосується і Літньої школи. Це спосіб для відкриття нових суспільно важливих і пізнавально привабливих галузей досліджень або для утвердження власних ідей і відкриттів. Це також спосіб навчання

Піклуючись про майбутнє

Серед цілей наукових комітетів Польської академії наук (ПАН) – об'єднання групи фахівців з певної наукової галузі (обраних таємним голосуванням) з метою її розвитку у національному масштабі та інтеграція наукових центрів і спільнот. Важливе місце у діяльності ПАН посідає підтримка молодих дослідників у реалізації їхніх наукових цілей та долучення їх до академічної культури. Цю мету особливим чином переслідує Комітет педагогічних наук (КПН).

Головною ознакою діяльності цього Комітету є підтримка розвитку осіб, які починають наукову кар'єру, сприяння їхньому науковому розвитку та досягненням молодих дослідників. Комітет організовує Літні школи молодих педагогів з 1979 року (з 2019 року вони носять ім'я багаторічного керівника цієї форми роботи КПН ПАН професора Марії Дудзікової, а назву Школи – на прохання людей, які в ній беруть участь, було розширено, щоб включити фемінітив «Pedagożki»). Наразі повна назва – Літня школа молодого педагога і педагогині ім. Марії Дудзікової, скорочено – ЛШМПіП ім. Марії Дудзікової.

комунікації у сфері наукових, а також когнітивних та етичних проблем.

В результаті багаторічного досвіду Школа має специфічну систему символів і смислів, ритуалів та обрядів. Розуміти їх і дотримуватися правил є природним для тих, хто роками спілкується з іншими учасниками школи. Наголосимо, що вони зазвичай далекі від повсякденного формального академічного досвіду. Це стосується як організації роботи школи, так і моделей поведінки у соціальних взаємодіях, серед яких переважають неформальні стосунки.

Отже, функції Літньої школи:

- залучення молодих дослідників до академічної культури. Програма дозволяє молодим дослідникам брати участь у різних формах академічної культури: презентація власних дослідницьких проектів і виступ в дискусіях на підтримку колег у їхніх дослідницьких пошуках. Молоді дослідники вчаться поважати правила, норми, цінності, звичаї та переконання, що їх поділяють члени наукової спільноти на основі взаємної довіри та авторитету майстрів;

- міжпоколінна інтеграція педагогів. За словами професора **Тадеуша Левовицького**, ЛШМПіП є місцем наукової співпраці, як він жартома назвав «для молодшої та старшої молоді». Однак членство в цих

групах не залежить від віку чи академічного статусу. Кожен / усі вчаться у всіх. Окрім лекцій та семінарів, у неформальній обстановці відбуваються спільні наукові дебати. Щоранку та ввечері проводяться індивідуальні або групові консультації з Майстрами. Потім є можли-

контакти та інформують один одного про свої наукові та особисті успіхи. З ініціативи учасників Літніх шкіл було створено журнал «Parezja», в якому публікуються дослідження молоді. Редакторами текстів із суспільно-педагогічної тематики є не лише педагоги, а й запро-

вість обговорити та проконсультуватися в невеликій групі, під час перерви на каву, бранчу тощо;

- взаємоінтеграція, створення мережі молодих дослідників. Стосунки з однолітками (як соціальні, так і академічні) існують і поза Школою. Іноді протягом багатьох років. Кожний отримує безцінні наукові навички та зав'язує довготривалу дружбу. Реалізація цієї функції дає плідний і видимий ефект. Учасники Літньої школи спілкуються протягом року через цифровий «Międzyszkolnik» та соціальні мережі (зокрема Facebook). Вони підтримують постійні

шені ними молоді науковці з інших спеціальностей.

- розширення онтологічних перспектив, відкриття нових галузей і проблем науково-педагогічної практики. Тема чергової освітньої школи оголошується за рік. Це дозволяє особам, які мають намір взяти участь у Літній школі, підготуватися до презентації своєї дослідницької проблеми, результатів дослідження чи іншої форми діяльності. Підготовка до участі в Літній школі – це природна

На фото: дебати «молодшої та старшої молоді» під час ЛШМПіП

можливість розширити свої пізнавальні перспективи, знання та навички. Під час Школи є можливість почути інші думки, послухати лекції майстрів, навчитися в однолітків. Участь у роботі Літньої школи часто є можливістю зацікавитися обраними питаннями та провести дослідження. Це сприяє вивченню нових концептуальних інструментів і розширенню наукової мови, необхідної для опису цих явищ з точки зору педагогічних наук. У той час як аспіранти вже мають власні дослідницькі теми (це вимога для початку навчання), особи з докторським (PhD) ступенем шукають власні дослідницькі проблеми, обговорюють свої ідеї та дискутують про це зі своїми старшими колегами.

• збагачення методичних навичок. Кожна провідна тема Літньої школи є натхненням для вивчення нових дослідницьких перспектив, виявлення того, які методологічні концепції є /можуть бути корисними: що і як варто /треба досліджувати. Молодь вчиться аналізувати, інтерпретувати та описувати факти, соціальні та освітні процеси, пов'язані (не тільки) з провідними темами Школи. Важливу роль у вдосконаленні методологічної майстерності відіграють етичні проблеми соціально-гуманітарних досліджень. Це стосується поваги до гідності людей, які беруть участь у дослідженні, надійності та чесності у використанні джерел даних, критичного ставлення до наукових публікацій та поваги до авторських прав.

Окрім зазначених функцій, важливою також є популяризація академічної спільноти, яка приймає Літню школу. Пропозицію щодо проведення Літньої школи обраного університету подає Голова КПН ПАН. Університети сприймають це

як особливу честь і докладають усіх зусиль, щоб Літня школа була місцем привабливого наукового та культурного досвіду. ЛШМПіП проходить кожного разу в різних місцях, і університет, що приймає, має можливість представити свою специфіку та особливі досягнення.

Цілі ЛШМПіП імені Марії Дудзікової

Зазначені функції Літньої школи впливають із цілей, сформульованих КПН ПАН. Комітет педагогічних наук має на меті підтримку та стимулювання наукового розвитку молодих дослідників, які займаються педагогічною теорією та практикою. Беручи участь у Літніх школах, молоді люди мають можливість поповнити та поглибити свої знання, збагатити власні дослідницькі навички, а також мають можливість вперше презентувати свої наукові пошуки та мати прямий контакт з науковими авторитетами.

Важливою метою є також для наукової молоді в галузі природничих наук особистий досвід автентичного семінару, під час якого вони вчаться відповідати високим науковим вимогам щодо презентацій та підготовки статей до публікації. Це служить основою для подальшої відповідальної участі в розвитку та просуванні науки та дотриманні етичних

принципів у процесі академічної кар'єри.

Форми роботи Літньої школи

З 2018 року діяльністю Літньої школи спільно керують двоє осіб, яким цю справу доручив КПН ПАН. Незважаючи на свою назву, літня школа працює цілий рік. Робота

створення гумористичних епіграм і мемів про події, представлені під час урочистого завершення вересневих зустрічей.

Третій етап роботи Школи – підготовка текстів до видання. Після вересневої зустрічі учасники Школи готують статті переважно для журналу «Perezja». Ці тексти перевіряються науковими авторитетами, і не лише серед майстрів, які беруть участь у Школі. Зазвичай цей етап триває до кінця календарного року. Кульмінацією роботи ЛШМПіП є публікація статей і наукових звітів, що стають важливим елементом індивідуальних наукових досягнень.

Насамкінець

Характеризуючи роботу Літньої школи молодих педагогів і педагогинь імені Марії Дудзікової та представляючи її функції та форми роботи, необхідно наголосити на динаміці її функціонування, яка виражається у щорічно визначеному проблемному напрямі, й конкретній тематичі заходів. Процес навчання молодих дослідників також заслуговує на увагу: від ідеї – через презентацію й обговорення – до публікації.

Динаміка Літньої школи також виявляється і в розширенні кількості учасників завдяки інтернаціоналізації. З 2022 року до участі у Школі долучилися молоді дослідники з України. Їх участь значно збагачує результати роботи Школи та сприяє створенню неформальних зв'язків. Це одна з форм співпраці КПН ПАН та НАПН України. У наших планах – збільшення участі науковців з України – наукових авторитетів у сфері проблематики Літньої школи.

На фото: молоді і досвідчені учасниці ЛШМПіП, 2023 рік

Шлях академіка

Уці дні свій ювілей відзначає визначний учений, наш Учитель – доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України, заслужений діяч науки і техніки України **Олексій Чебикін**. Його науковий шлях розпочався відразу після успішного закінчення університету, в якому він був залишений на викладацьку роботу. Впродовж усього життя Олексій Якович системно навчався, стажувався, вивчав досвід багатьох провідних університетів, наукових установ Європи, США й Азії та пройшов шлях від асистента, завідувача кафедри, директора Південного наукового центру Академії педагогічних наук України, директора Одеського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України до ректора Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського.

Талановитий учений, Олексій Чебикін суттєво збагатив історичну спадщину та витоки розвитку психологічної науки і педагогічної освіти в Південному регіоні країни. Створив відому наукову психологічну школу, в межах якої досліджувалися найактуальніші феномени психологічної науки. Під його керівництвом розкрито концептуальні основи пізнання: особливості емоційного розвитку сучасних дітей, емоційної стійкості, емоційної регуляції пізнавальної діяльності, емоційної зрілості, ризику, обману, емоційно-вольового потенціалу, емоційного інтелекту, атрактивності, емоційно-комунікативних особливостей соціальної взаємодії, толерантності, емпатії; стресових, післястресових та кризових станів; емоційного здоров'я та ін. Запропонував системну концепцію підготовки вчителя майбутнього. Надзвичайно цікавими виявилися його прикладні дослідження, зокрема: система психологічного відбору фахівців для роботи в екстремальних умовах, особливості впливу мультиплекції, реклами, піар технологій, різних видів кіберрадикацій на емоційну сферу особистості, що розвивається та ін.

У межах наукової школи був очільником і виконавцем численних наукових та освітніх, державних тем і міжнародних проєктів. Олексій Якович організував проведення понад 20 наукових конференцій, симпозіумів та міжнародних конгресів. Серед останніх – це «Революція в університетській освіті: глобалізація та індивідуалізація – погляд у

майбутнє», «Місія вчителя в сучасному світі», «Глобалізаційні виклики педагогічної освіти в університетському просторі», в яких брали участь від 300 до 1400 вчених з 24 країн світу. Під його науковим керівництвом успішно здійснили науково-дослідницьку роботу 70 аспірантів і докторантів. Результати його досліджень пройшли апробацію у 700 працях, зокрема 30 монографіях. Впроваджені напрацювання вченого дали значний соціальний і економічний ефект в різноманітних галузях психологічної науки та практики. Він є засновником та головним ре-

дактором фахового наукового журналу «Наука і освіта» з психологічних та педагогічних наук, який був одним з перших в Україні долучений до наукометричної бази Web of Science. Олексій Якович також вперше в Україні започаткував підготовку практичних психологів; ініціював створення в Одесі ПНЦ АПН України, Інституту психоаналізу, Центру профорієнтації учнівської молоді, експериментальних шкіл з розвивального навчання, Вальдорфської педагогіки, випереджального та індивідуально-орієнтованого навчання, Чорноморського ліцею з викладанням англійською мовою та сільської гімназії у с. Нерубайське, Одеського обласного науково-практичного об'єднання «Інноваційні та інформаційні технології освіти», де під його керівництвом було розроблено першу концепцію інформатизації освітніх закладів Одещини.

На чолі Університету Олексій Якович провів масштабні реформи, які дозволили створити 16 спеціалізованих інтернет-класів, 35 лабораторій, 7 спеціалізованих учених рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій, ліцей, відділ

інформаційних технологій, «Міжнародний міжуніверситетський консорціум онлайн» тощо. Університет у 15 разів збільшив підготовку іноземних студентів; в 11 разів збільшив кількість студентів, які щорічно виборювали призові місця на вітчизняних і міжнародних олімпіадах, змаганнях й інших конкурсах. Під його керівництвом у 10 разів розширилася міжнародна співпраця з університетами різних країн світу та у 5 разів збільшилася реалізація міжнародних проєктів; розширилася кількість спеціальностей та спеціалізацій, за якими здійснюється підготовка студентів, аспірантів і докторантів. Олексій Якович заснував в університеті потужні міжнародні освітні, науково-інформаційні та культурні центри Ізраїлю, Болгарії, Литви, Туреччини, США, Китаю, Кореї, а також відкрив аналогічний центр університету в Китаї. Китайський Центр (Інститут Конфуція) надав можливість майже 2,5 тис. студентам та учням Одещини опанувати китайську мову. Цей Інститут був визнаний урядом КНР лідером серед 540 університетів різних країн за прогресивну діяльність. Його функціонування дозволило майже 100 учням та студентам України щороку проходити короткострокове та довгострокове безкоштовне навчання в КНР, організувати спільні дослідження з китайськими партнерами. За таким же зразком було започатковано процес створення корейського центру. Також було створено умови для щорічного залучення понад 30 іноземних викладачів для роботи в університеті.

Упродовж керівництва академіка Олексія Чебикіна майже втричі збільшилася матеріальна база університету, при цьому здійснювалася її системна модернізація та ремонт. Було збудовано сучасну бібліотеку, створено одну з потужних психодіагностичних лабораторій для майбутніх шкільних психологів та для проведення наукових досліджень. Здійснено реконструкцію Центру соціально-психологічної, медичної допомоги воїнам та їх сім'ям. У межах останнього забезпечено умови перепідготовки та адаптації до цивільного життя понад 500 воїнам, звільненим у запас та членам їх сімей.

Олексій Чебикін уперше в Україні серед педагогічних університетів створив кафедру при загальноосвітній школі № 122 м. Одеси, зробив її експериментальною для впровадження системи розвивального навчання. Започаткував при Університеті Інститут післядипломної освіти та сертифікації як інноваційний заклад для підвищення кваліфікації.

Університет стабільно увійшов у когорту лідерів серед 26 профільних вишів України та суттєво зміцнив свої позиції у різних міжнародних рейтингах, отримав статус національного.

Олексій Чебикін вів значну організаційну роботу як віцепрезидент Асоціації педагогічних університетів Європи, як член Асоціації Варшавського університету та університетів України і наглядової ради Інституту Конфуція, а також як організатор та керівник чисельних делегацій ректорів України з вивчення досвіду провідних університетів різних країн.

Почесний професор (доктор) низки іноземних університетів, а також почесний президент Університету Ушинського та Почесний громадянин Одеської області, О.Я. Чебикін за суспільну й трудову діяльність неодноразово відмічений високими державними й іноземними нагородами.

Наразі, Олексій Якович як професор кафедри теорії та методики практичної психології Університету Ушинського, продовжує плідно працювати з докторантами, аспірантами, магістрами, студентами, здійснює керівництво науковою темою кафедри, очолює спецраду з захисту докторських дисертацій та виконує обов'язки головного редактора журналу «Наука та освіта», є президентом Одеського товариства психологів та Асоціації університетів України, а також членом Президії НАПН України.

Від імені учнів, колег та послідовників бажаємо Олексію Чебикіну і надалі збагачувати власні науково-педагогічні здобутки на ниві психологічної науки і освіти. Сподіваємося на подальшу плідну співпрацю та ще більше яскравих досягнень!

Лариса ЖУРАВЛЬОВА,
доктор психологічних наук,
професор,
Поліський національний
університет (Україна)

Світлана СИМОНЕНКО,
доктор психологічних наук,
професор,
Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського (Україна)

Inna BIEDNY,
candidate of psychological sciences,
Taylor Francis Group (USA)

Oksana KOVALIOVA,
candidate of psychological sciences,
Search Engineering (Poland)

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

ОГОЛОШУЄ КОНКУРС НА ЗАМІЩЕННЯ ВАКАНТНИХ ПОСАД:

- **головного наукового співробітника** відділу андрагогіки;
- **провідного наукового співробітника** відділу теорії і практики педагогічної освіти (0,5);
- **старшого наукового співробітника** відділу андрагогіки;
- **старшого наукового співробітника** відділу психології праці;
- **старшого наукового співробітника** відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих (2 посади);

У конкурсі на заміщення посад: *головного наукового співробітника* можуть брати участь особи, які мають науковий ступінь доктор наук; *провідного наукового співробітника* можуть брати участь особи, які мають науковий ступінь доктор наук або доктор філософії (кандидат наук); *старшого наукового співробітника* можуть брати участь особи, які мають науковий ступінь доктора наук або доктора філософії (кандидата наук).

Документи для участі в конкурсі:

• письмова заява про участь у конкурсі; • копія документу, що посвідчує особу; • заповнена особова картка (встановленого зразка); • автобіографія; • копія трудової книжки (за наявності); • копії документів про вищу освіту, підвищення кваліфікації присудження наукового ступеня, присвоєння вченого звання, військового квитка (для військовослужбовців або військовозобов'язаних); • перелік наукових праць, опублікованих вповодж останніх п'яти років у вітчизняних та/або іноземних (міжнародних) рецензованих фахових виданнях; • письмова згода на оброблення персональних даних.

Копії зазначених документів (окрім копії паспорта) засвідчуються за основним місцем роботи або нотаріально.

Заяву і документи на участь у конкурсі подавати протягом 30 календарних днів з дати опублікування оголошення за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, кім. 614, e-mail: ipood2008@ukr.net.

Довідки за телефоном: (044)468-33-92 (Бовкун Оксана Володимирівна – завідувач відділу кадрів).

Інститут професійної освіти НАПН України

ОГОЛОШУЄ КОНКУРС НА ЗАМІЩЕННЯ ВАКАНТНИХ НАУКОВИХ ПОСАД

у науково-організаційний відділ:

- ▶ завідувач відділу – 1 посада;
- ▶ старший науковий співробітник – 0,5.

у лабораторію зарубіжних систем професійної освіти і навчання:

- ▶ завідувач лабораторії – 1 посада.

Документи на конкурс:

- заява на ім'я директора Інституту;

- особовий листок з обліку кадрів із фотокарткою, засвідчений відділом кадрів за місцем основної роботи;

- автобіографія;
- характеристика з останнього місця роботи;
- копії документів про вищу освіту, наукові ступені й учені звання;
- копія паспорта, засвідчена претендентом;
- копія трудової книжки,;
- письмова згода на збір та оброблення персональних даних;
- список наукових праць і винаходів, що завірені в установленому порядку.

Копії зазначених документів (окрім копії паспорта) засвідчуються за основним місцем роботи або нотаріально.

Термін подання документів для участі у конкурсі становить один місяць з дня опублікування оголошення про конкурс.

Документи подавати за адресою: 03045, м. Київ, провулок Віто-Литовський, буд. 98-А, Інститут професійної освіти НАПН України. За додатковою інформацією звертатися до відділу кадрів інституту.

Телефони для довідок: (044)259-45-53, 252-71-75.
Електронна адреса: vk_ipto@ukr.net, info@ivet.edu.ua.

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
доктор педагогічних наук,
старший науковий
співробітник

100 років від дня народження Леонарда Фрезе (Leonhard Froese; 1924-1994), німецького педагога

Народився 9 лютого 1924 в м. Запоріжжі в сім'ї менонітського інженера Петера Фрезе. 1941 закінчив Запорізьку середню школу № 22 й виїхав до Німеччини; був призваний на військову службу. Після важкого поранення йому ампутували ліву ногу. 1944 почав вивчати право і гуманітарні науки в Бреслау. Після війни продовжив навчання в Геттінгені та Базелі. У 1949 захистив докторську дисертацію під керівництвом Германа Ноля в Геттінгені на тему «Освітньо-культурна система менонітської поселенської групи в Росії».

З 1950 – науковий співробітник кафедри педагогіки Гамбурзького університету. В 1956–57 читав лекції в Інституті східноєвропейських студій Вільного університету в Берліні. З 1961 – професор кафедри педагогіки Марбурзького університету, де викладав педагогічні науки до 1989, спеціалізуючись на історії освіти, порівняльній педагогіці та освітній політиці. У 1969–70 – ректор, у

Лютий-березень 2024. Постаті

1975–76 – заступник декана, у 1984–85 – декан педагогічного факультету Марбурзького університету. В 1985–86 – запрошений професор Гарвардського університету (США).

В історії освіти особливий інтерес Л. Фрезе викликав Йоганн Генріх Песталоцці. Своїми лекціями та семінарами, а також есеями та публікаціями своїх докторантів він визначав напрями досліджень постаті й спадщини Песталоцці. В есеї «Песталоцці і пієтизм» дослідив зв'язок Песталоцці з богослов'ям і християнством та продемонстрував вплив пієтистських ідей на швейцарський протестантизм. Заснувавши в 1966 Дослідницький центр порівняльної освіти в Марбурзі, співпрацював з радянськими педагогами, ініціював видання творів і листів А. Макаренка російською та українською мовами з німецьким перекладом. У сфері освітньої політики цікавився розвитком систем освіти в індустріально розвинених країнах Сходу та Заходу.

Педагог належав до покоління вчених, які після Другої світової на основі критичного переосмислення досвіду націонал-соціалістичної епохи та власного воєнного досвіду, прагнули допомогти побудувати демократичну Німеччину. Помер 9 грудня 1994.

120 років від дня народження Олексія Діброви (1904-1973), географа, педагога, засновника української наукової школи економічної географії, організатора географічної освіти

Народився 25 лютого 1904 в селі Тупичеві, нині Городнянського району на

Чернігівщині. Навчався у середній школі в місті Городня. 1922 закінчив спеціально-економічну профшколу, а 1927 – Київський кооперативний інститут. Під час навчання в інституті виявив зацікавленість до науки і був рекомендований до аспірантури при Українському науково-дослідному Інституті географії і картографії у Харкові, яку закінчив 1932 за спеціальністю «економічна географія». Викладав у Харківському фінансовому інституті та Харківському інституті торгівлі.

З 1934 – у Києві: доцент кафедри економічної географії Київського університету та завідувач відділом економічної географії Науково-дослідного інституту географії при університеті. За сумісництвом – завідувач кафедри економічної географії Київського педінституту. 1936 захистив кандидатську дисертацію, присвячену комплексному вивченню Бессарабії.

Під час Другої світової війни працював в евакуації. У 1944–47 – у Київському університеті на посаді директора Науково-дослідного інституту географії. У 1948–56 завідував відділом методики географії Українського науково-дослідного інституту педагогіки (УНДІП). 1959 захистив докторську дисертацію «Географія Української РСР». Підготував понад 10 кандидатів та трьох докторів географічних наук.

У 1959–1973 – завідувач кафедри економічної та соціальної географії Київського університету. Читав лекції з економічної географії на економічному факультеті, факультетах міжнародних відносин та журналістики. Ініціатор та редактор низки видань: «Видатні вітчизняні географи, мандрівники і мореплавці» (1951–57), географічні щорічники «Географія в школі» (1948–56), «Краєзнавство в школі» (1950–56), збірник «Педагогічні читання з географії» (1950–57) та ін. Автор підручників «Географія Української РСР» для середньої школи (11 видань, 1960–71) та «Географія Української

РСР» для студентів географічних факультетів університетів і педагогічних інститутів (1954, 1958, 1982).

Помер 21 січня 1973.

150 років від дня народження Олександра Щербини (1874-1934), вченого-тифолога (незрячого), філософа, психолога, педагога

Олександр Щербина народився 1 березня 1874 в Прилуках. Його життєвий шлях помічений жакливою трагедією, яка сталася тоді, коли йому не виповнилося і трьох років. Хлопчик, бавлячись на подвір'ї, упав у яму з вапном і отримав опіки не тільки всього тіла, але й внутрішніх органів, та ще й втратив зір. Здавалося, що його доля вирішена: сліпий каліка, людина, відрізана від усього світу, ні на що не здатний і нікому не потрібний інвалід. Та, на щастя, все склалося інакше. Воля до життя, допитливий розум, сила волі дали йому змогу стати не лише повноцінним членом суспільства, але й людиною, яка принесла багато користі іншим.

Втрата зору у ранньому дитинстві не стала перешкодою для отримання ґрунтовної освіти. До 19 років навчався вдома. Щасливим у його житті став день, коли старший брат Костянтин привіз з Одеси першу книгу, надруковану рельєфним шрифтом спеціально для незрячих. Він швидко і досконало опанував систему Брайля, за допомогою братів вивчив навіть іноземні мови: німецьку і французьку, а згодом ще й латину та грецьку. Далі навчався у Прилуцькій класичній гімназії, вступив на історико-філологічний факультет Київського університету, отримав золоту медаль за студентську наукову працю «Вчення Канта про річ в

собі» (1903). У 1908–18 працював приват-доцентом кафедри філософії Московського університету, читаючи курси з логіки та етики.

Зайнятися маловідомою тоді наукою – тифлологією або тифлопедагогією, тобто методикою освіти незрячих людей – його спонукали зокрема зустрічі з учасниками Першої світової війни, які втратили зір. Він часто відвідував військові шпитали й притулки для інвалідів війни, розмовляв з воїнами, які втратили зір, піднімав їм дух, допомагав знайти місце в житті.

1918 очолив організацію філософської кафедри в Катеринославському (Дніпровському) університеті, де впродовж двох років викладав філософські дисципліни і давньогрецьку мову. В 1920 повернувся до Прилук, взяв активну участь у створенні місцевої Педагогічної школи, перетвореної згодом на Педагогічні курси, а потім на Педагогічний технікум, в яких працював упродовж дев'яти років. Водночас у 1921–23 був співробітником Полтавського інституту народної освіти.

Прилуцьким партійним керівникам не до душі була активність, великий авторитет і популярність сліпого філософа. Почалися переслідування і цькування за опрацьованими і перевіреними сценаріями. Спочатку організували лист «трудящих», якого надрукували в місцевій газеті під заголовком: «Вимагаємо звільнити проф. Щербину». Виявилось, що професор не тільки не став «войовничим безбожником», але й досі вірить у Бога. З роботи його попросили, а до катівень не потрапив лише через свою незрячість.

Важкі життєві умови, цькування з боку можновладців підірвали здоров'я О. Щербини, змушеного останні два роки життя провести у психіатричній лікарні. Помер у Києві 7 січня 1934. Похований на Лук'янівському цвинтарі.

Головне місце у науковому доробку О. Щербини посідають його студії, зосереджені на проблемах тлумачення логіки і гносеології Канта. Інші праці вченого присвячено питанням

етики, психології й соціальної адаптації незрячих.

140 років з дня народження Порфирія Батюка (1884–1973), композитора, педагога і фольклориста

Народився 11 березня 1884 року в м. Зіньків на Полтавщині. Музичну освіту здобув у Петербурзі в музичній школі ім. Смоленського (1894) та в придворній співацькій капелі. У 1913 повернувся в Україну й розпочав музично-педагогічну діяльність як вчитель, методист хорового співу та хормейстер. Спочатку вчителював у рідному Зінькові: викладав співи у місцевій гімназії. Будучи педагогом-практиком, П. Батюк уклав «Музичну хрестоматію для шкіл» та рукописний «Збірник народних пісень для школи в обробці для хору з фортепіано». У 1919 – викладач музично-теоретичних дисциплін на курсах дошкільного виховання (Зіньків). У 1920–26 викладав на педагогічних курсах для підготовки музичних керівників сільських хорових гуртків, організатор (разом із П. Толстяковим) хору в Зінькові.

Переїхавши жити на Харківщину, викладав теорію музики та методику шкільного співу в Охтирському педагогічному технікумі (1926–33), згодом працював методистом Будинку художнього виховання дітей та керував хором в Харківському архітектурному технікумі (1933–41). У 1944–47 – старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії Академії Наук УРСР. Збирав і досліджував українські народні пісні. У 1946 – учасник фольклорної експедиції на Закарпаття.

Належав до молоді музичної школи 1920-х років, зорієнтованої на творчі засади Миколи Леонтовича. Працював переважно в жанрах вокальної

музики, проїнятої українським народним мелосом. Здійснив хорові розклади зі збірника українських народних мелодій з голосу Лесі Українки у записах Климента Квітки. На Шевченкові тексти у 1922 написав дитячі хори без супроводу «Заповіт», «Мені тринадцятий минало», «Річка» («Тече вода з-під явора»), романс для високого голосу з супроводом фортепіано «У гаю, гаю» (1962), мішані хори без супроводу «На могилі, на високій» і «Хай про тебе слава лине» (обидва на слова К. Яцика, 1961). Найвідоміший твір П. Батюка як композитора – музика до пісні на слова Спиридона Черкасенка «Тихо над річкою».

Музичні твори П. Батюка у різні роки було включено до навчальних програм з музики для початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів.

Помер 19 квітня 1973.

150 років від дня народження Вільяма Беглі (William Bagley; 1874–1946), американського педагога, основоположника педагогіки есенціалізму

Народився 15 березня 1874 в Детройті, штат Мічиган (США). У 1891 вступив до Мічиганського сільськогосподарського коледжу (нині Мічиганський державний університет). 1895, отримавши ступінь бакалавра, почав працювати вчителем у невеликій школі в Гарті (Мічиган). Досвід викладання допоміг Беглі визначитися зі своїм покликанням. На позичені гроші вступив до аспірантури Вісконсинського університету, де в 1898 отримав ступінь магістра. В 1900 отримав ступінь доктора філософії в галузі освіти та психології в Корнельському університеті. Великий практичний досвід Беглі в галузі освіти включав адміністрування державних

шкіл у кількох містах, а також роботу професором педагогіки в Університеті Іллінойсу (1908–17) та Колумбійському університеті (1917–40).

Професійна діяльність Беглі була спрямована на вдосконалення державної освіти, в основному через покращення підготовки вчителів. Автор книги «Класне керівництво» (1907), посібника для молодих вчителів, який допомагав їм оволодіти основними навичками ефективного викладання. Виступав за сувору «вертикальну» модель управління школою, в якій директор був найвищим авторитетом у процесі прийняття рішень, а вчителі мали виконувати його накази. У той час, як директор стежить за виконанням вчителями навчальної програми, вчителі мають стежити за тим, щоб кожен учень виконував поставлене перед ним завдання.

Беглі став провідним речником «есенціалістів» – групи освітян, які виступали за європейський стиль навчання, що передбачав сувору навчальну програму з традиційних предметів. Вважав, що мова і математичні навички є основними компонентами, на яких має зосереджуватися освіта, тому будь-яка навчальна програма має бути побудована навколо цих двох предметів. Був прихильником рівності в освітніх можливостях і рішуче виступав проти їх обмежень на підставі результатів інтелектуальних тестів.

У книгах «Освіта, злочинність і соціальний прогрес» (1931) та «Освіта і нова людина» (1934) представив свій погляд на світ, у якому вчителі займають найвищий рівень у суспільстві. Його бачення майбутнього було ідеалістичним: світ добре освічених людей, де не існує злочинності і де всі громадяни насолоджуються здоровим життям. Ключем до такого суспільства, на думку Беглі, була освіта.

Засновник та/або редактор кількох педагогічних журналів: «Inter-Mountain Educator», «Journal of Educational Psychology», «School and Home Education» та ін.

Помер 1 липня 1946.

150 років від дня народження Августина Волошина (1874–1945), президента Карпатської України, громадсько-політичного діяча, педагога, Героя України

Народився 17 березня 1874 у с. Келечин на Закарпатті. Закінчив Ужгородську гімназію (1892), далі студіював теологію у Пазманському університеті в Будапешті (не закінчив через хворобу). У 1893–96 навчався в Ужгородському теологічному ліцеї. 1897 висвячений на священника, почав служити капеланом Цегольнянської Преображенської церкви в Ужгороді. 1900 закінчив Вищу педагогічну школу в Будапешті з дипломом викладача математики і фізики в середніх навчальних закладах. Викладач (з 1900), директор (1917–38) Учительської семінарії в Ужгороді.

Автор шкільних підручників з різних навчальних предметів, підручників для вчительських семінарій (загалом 42), методичних праць, ґрунтовних педагогічних статей, зокрема «Коротка історія педагогіки для учительських семінарій» (1923), «О соціальним вихованню» (1924), «Демократична шкільна система (до питання новелізації шкільних законів)» (1928), «Педагогічна психологія» (1932), «Методика народно-шкільного навчання» (1935), «Про шкільне право будучої української держави» (1942) та ін. У цих працях відображено позицію педагога з питань утвердження української національної ідеї, наповнення національним змістом педагогічної теорії і практики.

Педагогічні погляди А. Волошина сформувалися на ґрунті досягнень європейської педагогічної думки XIX–XX ст. Його педагогічну концепцію цілісно представлено в підручнику «Педагогіка і дидактика для

вчительських семінарій» (1923, 1935), який має чотири розділи: «Загальна педагогіка», «Фізичне виховання», «Духовне виховання», «Дидактика». Автор наголошує на нерозривному зв'язку між навчанням і вихованням, особливу увагу приділяє процесові виховання, у центрі якого – вихователь, а також етапам цього процесу, його типам і формам, визначає п'ять основних чинників виховання: сім'ю, школу, державу, церкву і вихователя. У підручнику «Педагогічна методологія» (Прага, 1943) А. Волошин проаналізував методи навчання, виокремивши загальну і спеціальну методологію навчання; в останній виділив розділи про навчання релігії, мови, філософії, арифметики, природознавчих наук і прикладних дисциплін – співу й музики, малювання, ручної праці, фізкультури. Найвище ставив вивчення у школі рідної мови й літератури.

У 1920–39 – один із керівників товариства «Просвіта» в Ужгороді, в 1930–38 – почесний голова «Учительської громади», яку й організував. 1937–38 – очільник Педагогічного товариства Підкарпатської Русі.

З 1919 – політик. У 1923–38 заснував і очолював Християнсько-народну партію Підкарпатської Русі. 15 березня 1939 обраний президентом Карпатської України, яку з 18 березня 1939 окупували угорські війська. Емігрував до Праги. Від 1939 – завідувач кафедри педагогіки, від 1945 – ректор Українського вільного університету.

У травні 1945 радянські спецслужби в Празі заарештували А. Волошина, перевезли до Москви й там ув'язнили у Лефортовській тюрмі, згодом перевели до Бутирської, де 19 липня 1945 після численних допитів, фізичних і моральних тортур він помер від паралічу серця. Місце поховання невідоме.

Реабілітований 1991. Герой України (2002, посмертно).

190 років від дня народження Чарльза Еліота (Charles Eliot; 1834–1926), американського педагога, президента Гарвардського університету (1869–1909)

Народився 20 березня 1834 в Бостоні, штат Массачусетс (США). Закінчив Бостонську латинську школу (1849) і Гарвардський університет (1853). З 1854 – викладач математики, у 1858–63 – професор математики та хімії в Гарварді. В наступні два роки вивчав освітні системи європейських країн, використавши для цього спадщину свого діда і невелику позику.

Підхід Еліота до вивчення європейської освіти був незвичайним. Він не обмежував свій інтерес освітніми установами, а досліджував роль освіти в усіх аспектах суспільного життя, приділяючи особливу увагу взаємозв'язку між освітою та економічним зростанням. Розуміючи взаємозалежність освіти і підприємництва, у листі своєму двоюрідному братові Артуру Т. Лайману розповів про цінність для хімічної промисловості Німеччини відкриттів, зроблених в університетських лабораторіях. Визнавав, що європейські університети залежать від підтримки урядів, а американські муситимуть спиратися на ресурси заможних людей.

Поки Еліот був у Європі, йому випала нагода увійти у світ активного бізнесу. Одна з найбільших текстильних фабрик у США запропонувала йому стати її керівником. Незважаючи на вмовляння друзів і привабливість величезної на той час зарплати в 5000 доларів (плюс гарний будинок без орендної плати), Еліот, добре обміркувавши пропозицію, відмовився від неї. Один з його біографів припускає, що на той час він, безсумнівно, усвідомив, що має сильний потяг до організації та адміністрування. І лише така посада дала б йому простір для самореалізації.

Еліоту було лише 35 років, коли його обрали наймолодшим

президентом в історії найстарішого університету США. Як президент Гарварду, він запропонував реформу професійних шкіл, розвиток дослідницьких факультетів і загалом розширення навчальної програми. Водночас вища освіта у вирішальних аспектах зберігала – і навіть посилювала – її сталі духовні традиції та функції виховання характеру. Еліот вважав, що в кожного індивідуального розуму «своя особлива конституція». Проблема, як з погляду всебічного розвитку здібностей людини, так і з погляду максимізації її соціальної користності, полягала в тому, щоб представити їй курс навчання, достатньо змістовний, щоб «розкрити їй, або принаймні її вчителям і батькам, її здібності та смаки». Зробивши усвідомлений вибір, людина може займатися будь-якою спеціалізованою галуззю знання, яку вважати-ме доцільною.

Під керівництвом Еліота Гарвард ухвалив «факультативну систему», яка надала студентам можливість вибору навчальних предметів. У другій половині XIX ст. за прикладом Гарварду факультативний вибір навчальних предметів студентами стає характерним для більшості університетів і коледжів США. Розширення аспірантури та професійних шкіл і факультетів Гарварду сприяло спеціалізації, водночас зробивши університет центром передових наукових і технологічних досліджень. Це супроводжувалося змінами й у викладанні: зменшення лекційних і збільшення семінарських занять, посилення уваги до оцінювання індивідуальної успішності.

Керівництво Еліота зробило Гарвард не лише лідером серед американських вишів, а й ключовим учасником реформи середньої школи. І елітні, і державні середні школи почали формувати свої навчальні програми відповідно до високих стандартів Гарварду.

Еліот вийшов на пенсію 1909, пропрацювавши 40 років на посаді президента (найдовший термін в історії університету). Він був удостоєний честі першого почесного президента Гарварду.

Помер 22 серпня 1926.

Провідник освіти Поділля

Рецензія на книгу «Наукова спадщина Миколи Дарманського у розвитку освіти України: [моногр.] / за науковою редакцією Н.Г. Ничкало; упорядник І.М. Дарманська. Київ : Вид-во ТОВ «Юрка Любченка», 2024. – 224 с.

Нині відбувається формування нової парадигми освіти, що передбачає впровадження інноваційних освітніх моделей, проте модернізація системи освіти має ґрунтуватися на врахуванні позитивного досвіду минулого. Головним рушієм цього процесу завжди є компетентні особистості, кваліфіковані управлінці та педагоги, здатні до прийняття конструктивних рішень. Історія педагогічної науки насичена іменами багатьох учених, дослідження яких залишаються актуальними в умовах сьогодення. Монографічне дослідження колективу авторів (Н. Ничкало, І. Дарманська, І. Шоробура, В. Слюзко, І. Ящук, О. Біницька, Л. Машкіна, О. Галус, Б. Крищук, Л. Пісоцька, Л. Зданевич, О. Пехота, О. Завроцький, О. Суховірський, Н. Казакова, Н. Сівак, О. Поліщук, Г. Яківчук, Й. Осецький), у якому розкрито наукову спадщину Миколи Дарманського, є одним із небагатьох, де проаналізовано авторські ідеї щодо розвитку освіти регіону й нашої держави загалом.

Колективом авторів обрано найбільш оптимальну структуру роботи. Монографічне дослідження складається з передмови, де розкрито філософсько-освітню таємницю духовної могутності Миколи Дарманського, та 12 параграфів, що містять педагогічні та управлінські концепції педагога-новатора. Матеріали монографії органічно доповнюють додатки, де розміщено наукові та науково-методичні праці М. Дарманського, фотохроніку, поезію. Запропонована співавторами структура монографії дозволила повною мірою розкрити напрями наукових і педагогічних інтересів ученого.

Необхідно відзначити ґрунтовний підхід співавторів до визначення теоретико-методологічних та практичних засад дослідження, викладених у параграфах монографії. Це сприяє розкриттю актуальних проблем розвитку системи освіти регіону та України, підготовки майбутніх педагогічних кадрів, створення якісного середовища закладу вищої освіти тощо. Вважаємо, що представлене наукове дослідження побудоване не тільки на джерельній базі, а й містить глибокий аналіз наукової спадщини Миколи Дарманського.

Наголосимо, що кожен параграф відзначається власною змістовністю. Детально висвітлено життєвий науково-педагогічний шлях Миколи Дарманського, етапи формування його управлінського світогляду (І. Дарманська, Й. Осецький). Автори висвітлили бачення постаті Миколи Миколайовича як особистості, людини, вченого, організатора освіти, державного діяча. Як зазначає у передмові Н. Ничкало «не випадково усі автори цієї монографії, поряд з об'єктивним науковим аналізом заявленої теми відповідно до досліджуваної проблеми, прагнули висловити сердечну подяку своєму Учителеві і науковому наставнику й розкрити його роль у формуванні освіти на Хмельниччині, в впровадженні прогресивних і конструктивних ідей зарубіжного досвіду в усіх освітянських підсистемах регіону».

Значна частина монографії присвячена діяльності М. Дарманського в контексті розвитку системи освіти на Поділлі. Проаналізовано його реформаторські ідеї, напрями та результати їх впровадження на посадах директора школи, завідувача міським відділом освіти, обласним управлінням освіти Хмельницької обласної державної адміністрації, а також заступника голови з гуманітарних питань. Окреслену проблематику розкрито в главах І. Шоробури «Мистецтво бути керівником», І. Ящук, О. Біницької, Л. Машкіної «Микола Дарманський: шлях в освіті», В. Слюзко «Вчений, учитель, товариш», Л. Зданевич «Успішний розвиток освітньої галузі регіону у контексті управлінських ідей М.М. Дарманського». Підтвердженням дійовості та якісної результативності впроваджених управлінських інноваційних рішень М. Дарманського є визнання його досвіду, наприклад: «Досвід управлінської діяльності завідувача Кам'янець-Подільського міського відділу освіти було вивчено, узагальнено і занесено до картотеки передового педагогічного досвіду України. Досвід спільної роботи всіх педагогічних колективів шкіл та промислових підприємств міста з розвитку поєднання трудового навчання із продуктивною працею учнів схвалено

колегією Міністерства народної освіти України та запропоновано для впровадження в усіх областях». Схожі приклади також мають місце під час реалізації управлінських функцій М. Дарманським на інших посадах, що дає підстави рецензенту ще раз зауважити не тільки на актуальності проблематики представленої монографії, а й стверджувати про потребу в підходах М. Дарманського до розвитку системи освіти країни.

На прикладі Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту (нині – Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія) у монографії узагальнено управлінські підходи М. Дарманського до розвитку закладу вищої освіти. Співавторами виокремлено основні об'єкти дослідження: наукова діяльність (О. Галус, Б. Крищук); дошкільна освіта (Л. Пісоцька); магістерська підготовка майбутніх управлінців (І. Дарманська, О. Пехота, О. Завроцький); впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (О. Суховірський); практична підготовка майбутніх учителів початкових класів (Н. Казакова, Н. Сівак); розвиток мистецьких спеціальностей (О. Поліщук, Г. Яківчук).

Загалом монографія демонструє ґрунтовність викладу матеріалу, а результати дослідження можуть бути корисними науковцям, педагогам, керівникам закладів освіти, громадським діячам.

Микола СКИБА,
доктор технічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
голова Вченої ради Хмельницького
національного університету

Закордон цікавиться формуванням емоційної зрілості українців

Рецензія на книгу «Chebykin Oleksiy. Experimental Study of the Emotional Sphere of Children, Adolescents and Early Adulthood in Ukraine. Routledge. Taylor&Francis Group. London and New York. 2023. 278 p.» <https://doi.org/10.4324/9781003330943>

Нещодавно відбулася презентація чергової монографії дійсно члена НАПН України Олексія Чебикіна «Експериментальне дослідження емоційного розвитку дітей, підлітків та юнаків в Україні», у якій подано теоретико-експериментальні результати комплексного дослідження численних особливостей емоційної сфери особистості, що розвивається. Книгу видано всесвітньо відомим міжнародним книжковим видавництвом Taylor & Francis Group, зокрема, підрозділом компанії Routledge у Великій Британії (London). Видавництво щорічно публікує понад 1800 нових книг і 1000 журналів, які індексуються в найпотужніших наукометричних базах світу, зокрема Scopus.

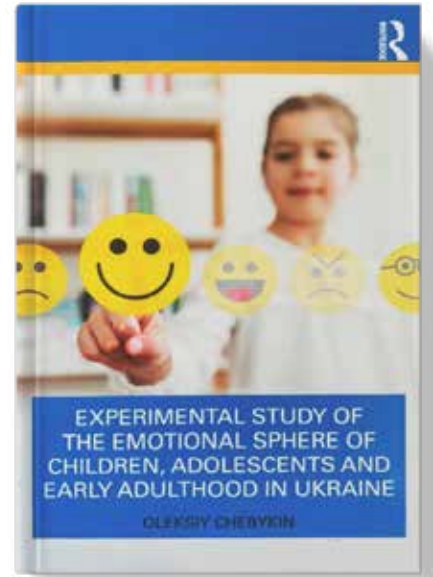
У монографії здійснено глибокий аналіз динаміки показників, що відображають специфіку розвитку емоційної сфери особистості, що зростає, зокрема, її вікові та статеві особливості. Привертає увагу креативна характеристика автором соціально-психологічних умов життєдіяльності юного покоління, що детермінують специфіку розвитку його емоційної сфери. Визначено, як позитивні, так і негативні тенденції цих процесів.

Книга має три розділи. У першому розділі подано результати емпіричних досліджень, що відображають характерні прояви

емоційної сфери дітей 4-6 років в залежності від умов їх виховання, зокрема в дитячих будинках, неповних сім'ях та інших. Показано, що погіршення умов життєдіяльності таких дітей негативно відображається на розвитку їх емоційної сфери. Такі обставини життя обумовлюють високу тривожність, агресивність, невпевненість дошкільників.

Другий розділ присвячено дослідженню вікових та гендерних особливостей емоційного розвитку підлітків. Показано, що кожен віковий період (молодший, середній та старший підлітковий вік) має певні специфічні особливості в розвитку емоційної сфери та характеризується нерівномірним розвитком: проявляє як завищені, так і занижені показники різних емоцій (агресії, тривожності, емоційної лабільності, експресивності, саморегуляції та ін.). Зазначені тенденції певною мірою репрезентуються і на гендерному рівні.

У третьому розділі описано теоретико-експериментальні дослідження емоційного розвитку в юнацькому віці. Специфіку емоційної сфери молодих людей досліджено з позицій динаміки їх емоційної зрілості. Автор чітко виокремлює специфіку емоційної зрілості особистості раннього та зрілого юнацького віку, а також проводить цікавий аналіз її гендерних особливостей.

Надзвичайно інформативною є характеристика семи типів емоційної зрілості, серед яких найбільш розповсюдженим виступає емпатійний та саморегулятивний.

Подані в монографії результати дослідження уточнюють та доповнюють наявні уявлення стосовно специфіки емоційного розвитку особисті, що зростає, та можуть бути корисними науковцям, педагогам, студентам, а також практичним психологам та всім тих хто цікавиться означеною проблемою.

Лариса ЖУРАВЛЬОВА,
доктор психологічних наук,
професор,
Поліський національний
університет,
м. Житомир

Дерево успіху університету. Теорія і практика

Закінчення. Початок на с. 16

Володимиром Луговим наступним чином.

Перше. Утвердження в Україні культури політики стратегії рейтингування, на відміну від акредитації, непомірно затягнулося з огляду і на тривалість Болонського процесу, і на світовий досвід рейтингування.

Друге. Створення національного рейтингу є необхідним для оцінювання топової якості вітчизняної вищої освіти. Це дасть підстави для формування

Стратегії-2 розвитку вищої освіти, зокрема створення університетів світового класу. В основу національного рейтингу має бути покладено методологію «Шанхайського рейтингу», що якраз є сприятливою до оцифрування рейтингу, застосування ШІ.

Третє. Заснування елітної асоціації (або альянсу) українських університетів, оптимізація з її допомогою мережі ЗВО і цільово підтримка лідерів. До її складу доцільно включити ЗВО, які за рейтингами «Шанхайський», «Таймс», «QS» посіли місця у групі

топ-1000. Нині це шість університетів: по одному з Сум і Львова, по два з Києва і Харкова. Мережу інших ЗВО треба оптимізувати шляхом укрупнення.

Насамкінець. Створення в Україні глобально конкурентоспроможних університетів-лідерів сприятиме ефективному повоєнному відновленню України на інноваційній основі.

З доповненнями виступили академік-секретар Відділення вищої освіти НАПН України **Петро Саух**, начальник відділу бенчмаркінгу та статистики СумДУ **Денис Смоленников**, директор Інституту

вищої освіти НАПН України **Ірина Драч**, радник при дирекції Інституту вищої освіти НАПН України **Світлана Калашнікова**.

У загальній дискусії взяли участь академіки-секретарі відділень НАПН України **Світлана Сисоєва**, **Олександр Ляшенко**, **Нелля Ничкало**, **Вітлій Панок**.

Лідія ТКАЧЕНКО,
завідувач сектору
науково-аналітичної обробки
і поширення інформації
НАПН України